

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Bakalářská práce

Denis Škopan

Problematika přechodu katalogizační praxe na nová katalogizační pravidla

The issue of transitioning cataloguing practice to new
cataloguing rules

Praha 2017

Vedoucí práce:
PhDr. Barbora Drobíková, Ph.D.

Poděkování:

Rád bych tímto poděkoval PhDr. Barboře Drobíkové, Ph.D. za pomoc kterou mi poskytla v rámci vedení práce, její ochotu konzultovat i v pozdních večerních hodinách, a hlavně za to, že ve mně v prvním ročníku probudila lásku ke katalogizaci, bez které by tato práce nevznikla.

Dále bych rád poděkoval Mgr. Janě Procházkové, která pracovala dnem i nocí na korektuře textu, mým kolegům a přátelům z ročníku se kterými jsem závodil v počtu sepsaných znaků za den a v neposlední řadě svému psovi Spikovi, který se postaral o to, abych u psaní neseseděl déle než dvacet minut aniž bych udělal přestávku na hraní, krmení, nebo venčení.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 17. 7. 2017

.....

Denis Škopan

Abstrakt

Práce popisuje přechod na nová katalogizační pravidla RDA v České republice a v zahraničí a porovnává ho s přechodem na pravidla AACR2. Součástí práce je i shrnutí historie a vývoje západních katalogizačních pravidel AACR, AACR2 a RDA a také shrnutí historie a vývoje katalogizačních pravidel v našem prostředí.

Práce obsahuje výzkum provedený za pomoci kvalitativních rozhovorů s pracovníky vybraných knihoven v Praze a Středočeském kraji, za účelem identifikace možných problémů při implementaci nových katalogizační pravidla RDA v českém prostředí.

Klíčová slova

Implementace katalogizačních pravidel, RDA, AACR2, AACR2R

Abstract

This thesis describes the transition to RDA rules for cataloguing in the Czech Republic and abroad, comparing this transition to the adoption of AACR2. Part of the thesis is a summary of the history and development of AACR, AACR2 and RDA as well as a summary of the history and development of cataloguing rules in the local Czech environment.

The work includes original research conducted using qualitative interviews with selected library employees in Prague and the Central Bohemian Region. These interviews identified problem areas which might impede a shift to RDA in the Czech environment.

Keywords

Cataloging rules implementation, RDA, AACR2, AACR2R

Obsah

Seznam zkratk.....	8
Předmluva.....	9
Úvod.....	10
1 Historie a vývoj katalogizačních pravidel v zahraničí.....	11
1.1 AACR a AACR2.....	11
1.1.1 Vývoj AACR.....	11
1.1.2 Vývoj AACR2.....	11
1.2 RDA.....	13
1.2.1 Vývoj RDA.....	13
1.2.2 Hlavní změny RDA.....	14
1.2.3 Úskalí RDA.....	15
1.2.4 Budoucnost RDA.....	19
2 Historie a vývoj katalogizačních pravidel u nás.....	22
2.1 Česká katalogizace do roku 1950 – pravidla jednotlivců.....	22
2.2 Česká katalogizace od roku 1950 – počátek spolupráce.....	23
2.3 Česká katalogizace od roku 1980 – automatizace.....	23
2.4 Česká katalogizace od roku 1994 – převzetí AACR2R.....	24
2.5 Česká katalogizace od nového milénia – převzetí RDA.....	25
3 Problematika implementace nových pravidel v zahraničí.....	26
3.1 Spojené státy americké.....	26
3.1.1 AACR.....	26
3.1.2 ISBD.....	26
3.1.3 AACR2.....	27
3.1.4 RDA.....	28
3.2 Kanada.....	30
3.3 Velká Británie.....	30
4 Problematika implementace nových pravidel u nás.....	31
4.1 Metodologie výzkumu.....	31
4.1.1 Výzkumná jednotka.....	31
4.1.2 Sestavení a zpracování rozhovorů.....	33
4.2 Analýza témat rozhovorů.....	33
4.2.1 Témata úzce související s přechodem na nová katalogizační pravidla.....	33
4.2.2 Témata související s problematikou přechodu na RDA.....	40
4.2.3 Témata okrajově související s přechodem na nová katalogizační pravidla.....	46
Závěr.....	48
Seznam použitých zdrojů.....	49
Seznam grafů.....	53
Seznam obrázků.....	53

Seznam tabulek..... 53

Seznam zkratek

AACR	Anglo-American Cataloguing Rules
AACR2	Anglo-American Cataloguing Rules, 2nd edition
AACR2R	Anglo-American Cataloguing Rules, 2nd edition revised
ALA	American Library Association
ASNB-K	Automatizovaný systém české národní bibliografie
ASZF	Automatizovaný systém zpracování fondů
BIBFRAME	Bibliographic Framework
CCC	Canadian Committee on Cataloguing
CILIP	Chartered Institute of Library and Information Professionals
CLA	Canadian Library Associations
FRAD	Functional Requirements for Authority Data
FRBR	Functional Requirements for Bibliographic Records
FRSAD	Functional Requirements for Subject Authority Data
IFLA	International Federation of Library Associations and Institutions
ISBD	International Standard Bibliographic Description
JSC RDA	Joint Steering Committee for Development of RDA
LC	Library of Congress
LRM	Library Reference Model
MARC	Machine Readable Cataloguing
MARC21	Harmonizace USMARC a CAN/MARC
NARDAC	North American RDA Committee
OA	Open Access
RDA	Resource Description and Access
RDF	Resource Description Framework
RDC	Rules for Descriptive Cataloging in the Library of Congress
RSC	RDA Steering Committee
SKIP	Svaz knihovníků a informačních pracovníků
SKC	Souborný katalog České republiky (CASLIN)
UNIMARC	Universal MARC Format
VISK 5	Národní program retrospektivní konverze katalogů knihoven v ČR
VISK 9	Národní program k rozvoji SKC a souboru národních autorit v ČR

Předmluva

Předkládanou práci jsem vypracoval jako svou absolventskou práci v oboru Informační studia a knihovnictví na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Tato bakalářská práce byla připravena v souladu s platnými vnitřními předpisy FF UK a dalšími metodickými pokyny a normativními dokumenty.

Cílem práce je popsat problematiku přechodu katalogizační praxe na nová katalogizační pravidla a identifikovat možné problémy, které s sebou přináší přechod na katalogizační pravidla RDA v České republice.

Toto téma jsem si zvolil, protože si již několik let přivydělávám jako katalogizátor v různých knihovnách a chtěl jsem se o své profesi a změnách, které v ní nedávno proběhly, dozvědět něco víc a zároveň se hlouběji seznámit s její historií a vývojem.

Práce je dělena do čtyř kapitol. V první krátce sumarizuji historii a vývoj katalogizačních pravidel v zahraničí, v kapitole druhé abstrahuji historii a vývoj katalogizačních pravidel v českém prostředí. Ve třetí kapitole rozebírám problematiku implementace nových pravidel v zahraničí. Čtvrtá kapitola obsahuje metodologii mého výzkumu a kapitolu o problematice přechodu na nová katalogizační pravidla RDA v našem prostředí tvořenou analýzou kvalitativních rozhovorů s katalogizátory z různých druhů knihoven.

V práci cituji dle platných norem ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2, pro citace v textu jsem využil zkrácený harvardský citační styl. Rozsah práce činí 78 254 znaků.

Úvod

V této bakalářské práci se zabývám tématem přechodu katalogizační praxe na nová katalogizační pravidla. V textu se pokouším důkladně mapovat nejen situaci v českém prostředí, ale stejnou měrou se snažím popsat i stav v zahraničí, zejména ve Spojených státech amerických.

Domnívám se, že je nezbytné situaci v zahraničí nejen sledovat a vyčkávat co bude, ale i se z ní učit, a hlavně se s její pomocí připravovat na budoucnost. Český přístup k mezinárodní katalogizační praxi byl vždy velice reaktivní – čekáme, co se stane, co se osvědčí, a pak to možná implementujeme. Pokud to bude nezbytně nutné. Čím méně proaktivní však v příštích letech budeme, tím více se bude propast mezi námi a zahraničím prohlubovat. Momentálně se v českých knihovnách příliš nevedou diskuze o automatizaci, nových formátech a knihovních systémech. Nejenže se o těchto tématech příliš nemluví – není ani žádoucí, aby se tato témata řešit začala.

Abychom se ale mohli začít připravovat na budoucnost, musíme se nejprve poučit z minulosti. Z tohoto a dalších důvodů obsahuje tato práce i stručnou sumarizaci historie a vývoje katalogizačních pravidel u nás a v zahraničí. Při popisu problematiky přechodů je totiž nezbytné opírat se o historii katalogizace, protože mnohé z problémů z ní vychází. O tématu historie a vývoje katalogizace v našem prostředí pojednává mnohem detailněji než já ve své komplexní bakalářské práci z roku 2006 Jitka Slabochová.

Moderní knihovnictví zpravidla nebyl obor, ve kterém by docházelo ke změnám jen proto, že jsou změny v módě. Když už se něco transformovalo, bylo to z toho důvodu, že to bylo nezbytně nutné. Pokud však dovolíme, aby se evoluce našeho oboru zastavila, ať už z důvodu pohodlnosti nebo spaní na vavřínech, staneme se nakonec reliktem minulosti, za který nás už teď značná část společnosti považuje.

Cílem této práce není pouze hledat problémy přechodu, ale spíše prozkoumat problematiku jako takovou, včetně pozitiv, které z přechodu vyplynuly. Pokud budeme znát specifická úskalí, na která se dá v rámci změn narazit, můžeme se jich v budoucnu vyvarovat a zefektivnit tak všechny další přechody, ať už to budou revize katalogizačních pravidel, formátů nebo knihovních systémů.

1 Historie a vývoj katalogizačních pravidel v zahraničí

1.1 AACR a AACR2

Jednou z nezbytných činností v knihovnické praxi byla vždy tvorba a správa katalogů a s nimi spojené vytváření, editace a správa bibliografických záznamů, autoritních záznamů a vztahů mezi nimi. Ve 20. století došlo díky automatizaci a nárůstu množství a typů dokumentů v oboru katalogizace, stejně jako v ostatních oblastech knihovnické činnosti, k mnoha změnám v okruhu jmenného a věcného zpracování, ve formátu, a zejména pak ve sféře katalogizačních pravidel. Cílem inovátorů v této oblasti bylo vytvořit pravidla, která by umožnila sjednotit záznamy v rovině kvality a obsahu nejdříve na národní a později i mezinárodní úrovni, a dospět tak pozvolna ke všeobecné spolupráci na tvorbě bibliografických záznamů, což by zabránilo duplikaci záznamů, a tím pádem i šetřilo práci všem zúčastněným institucím.

1.1.1 Vývoj AACR

Prvním velkým úspěchem v této snaze, byť jen v některých anglofonních zemích, byla katalogizační pravidla AACR (Anglo-American Cataloging Rules), která vyšla v roce 1967 po dohodě o spolupráci mezi americkou ALA (American Library Association) a britským CILIP (Chartered Institute of Library and Information Professionals) z předchozího roku. Hlavním důvodem úspěchu pravidel byl fakt, že se společně s nimi objevil MARC (Machine Readable Cataloging), za jehož vývojem stojí Henriette Avram, která za něj v roce 1971 obdržela ocenění Margaret Mann Citation (*MARC her words; an interview with Henriette Avram*, 1989, s. 1). V tom samém roce se stal ve Spojených státech amerických MARC národním standardem pro výměnu bibliografických dat a krátce na to se uplatnil i v mezinárodní rovině.

1.1.2 Vývoj AACR2

Druhé doplňující vydání pravidel AACR vyšlo v roce 1978 pod názvem AACR2 (Anglo-American Cataloging Rules, Second Edition). V první řadě sjednotilo nuance mezi americkou a britskou verzí AACR a dále implementovalo do své struktury *Mezinárodní standardní bibliografický popis* ISBD (International Standard Bibliographic Description). Na tvorbě s ALA a CILIP tentokrát spolupracovala i kanadská CLA (Canadian Library Associations).

Ačkoliv se na AACR2 z historického pohledu nahlíží jako na druhé rozšířené a opravené vydání AACR, a to zejména proto, že původním záměrem opravdu byly jen drobné změny a harmonizace britské a americké verze pravidel (Gorman, 1997), ve skutečnosti mají pravidla AACR2 víc společného s RDA (Resource Description and Access), než kdy měly s AACR .

Časem se ukázalo, že přidat za původní zkratku AACR číslo dvě byl do jisté míry misnomer, tj. nesprávný, zavádějící název, což je dle mého názoru možná i jeden z mnoha důvodů, proč pravidla RDA nejsou pojmenována AACR3. Na druhou stranu, knihovníci jsou lidé, kteří se změn v metodikách bojí a brání se jim, takže za vytvořením této zdánlivé verze 2.0 mohl být záměr ulehčit katalogizátorům přechodné období a podlomit jejich rezistenci.

Standardizace, kterou přinesla pravidla ISBD, společně se spolehlivostí a efektivitou formátů MARC, umožnila pravidlům AACR2 stát se mezinárodním standardem i v neanglofonních zemích. Důraz, který pravidla kladla na rovnocenný přístup k médiím, na popis jednotky jako entity a na přístup k dílu odvíjející se od jeho podstaty, nikoliv od podstaty jednotky samotné, je jedním z hlavních důvodů, proč velká část pravidel AACR2 a jejich vnitřní podstaty dodnes ve velké míře setrvává v kostře RDA, dokonce i v samotném názvu pravidel – AACR2 jako první mluví a kladou důraz na „description” a „access”. Jazyk AACR2 není v popisu rozdílu mezi „popisem“ a „přístupem“ vždy jasný a konzistentní, ale nelze popřít, že se tam tyto termíny vyskytují (Gorman, 1997).

Pravidla AACR2 procházela i po vydání mnoha aktualizacemi a revizemi. Jednou z nejvýznamnějších změn byla revize z roku 2002, která přinesla změny v popisu neknižních materiálů (*AACR2R/UNIMARC: schválené české interpretace ke kapitolám 23 a 24 AACR2R, 2002*). Rokem 2002 ale už muselo být katalogizační komunitě naprosto jasné, že další revize a drobné úpravy nevyřeší problémy, které vyvstaly s novými typy zdrojů a publikačními praktikami autorů a nakladatelů (Chapman, 2010).

Pokud mluvíme o přínosu jednotlivých pravidel jako takových a řekneme, že pravidla AACR mezinárodní katalogizační spolupráci započala a do jisté míry ji i umožnila, musíme pak dodat, že pravidla AACR2 jí přinesla revoluci industriálních rozměrů.

1.2 RDA

1.2.1 Vývoj RDA

První myšlenka, že by se měla začít tvořit nová katalogizační pravidla, vzešla roku 1997 z mezinárodní konference na téma budoucnosti AACR (International Conference on the Principles & Future Development of AACR) v Torontu. Samotná práce na pravidlech RDA (Resource Description and Access) začala až v roce 2004. Oficiálně byla pravidla v podobě *RDA Toolkitu* vydána v roce 2010, po revizi draftu z roku 2008 (*Joint Steering Committee for Development of RDA* [online], 2014).

Pravidla nadále vycházejí pod záštitou spolupráce národních asociací ALA, CILIP a CLA, které pro jejich údržbu ustanovily komisi JSC RDA (Joint Steering Committee for Development of RDA).

JSC se koncem roku 2015 transformovala do RSC (RDA Steering Committee) s cílem se v postupných fázích během 4 let změnit na organizaci s regionálními zástupci ze všech kontinentů – zastoupena bude Afrika, Asie, Evropa, Latinská Amerika, Karibik, Severní Amerika a Oceánie (*RSC* [online], 2016).

Tento krok reflektuje skutečnost, že se díky místním lokalizacím a všeobecnému úspěchu AACR2 stala pravidla RDA natolik internacionální, že je nezbytné, aby se na jejich dalším směřování podíleli katalogizační pracovníci a metodici z celého světa.

Pravidla RDA svou strukturou a provedením reflektují současné myšlení lidí, jejich přístup k informačním technologiím a samotnému popisu knihovních jednotek s důrazem ke vztahu k médiím, nosičům a autoritním datům (Rozhovor dotazovanou č. 2, 2017). Za tento krok do budoucna vděčí pravidla RDA hlavně tomu, že při jejich formulaci byly využity teorie FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records), FRAD (Functional Requirements for Authority Data) a FRSAD (Functional Requirements for Subject Authority Data), které vytvořila a dále spravuje IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions).

Jak je již zmíněno výše, vůči změnám standardů a metodik se knihovníci staví odmítavě, takže není žádné překvapení, že i proti RDA se vzedmula opozice. Michael Gorman, jeden z autorů AACR2, kterého výše cituji, byl jedním z hlavních oponentů nových pravidel. Dle jeho

názoru byla špatně sepsaná a opouštěla od tradičních katalogizačních postupů a zvyklostí (tento výrok si podle mě silně protirečí s jeho předchozí akademickou prací na téma katalogizace – možná se jednalo o pouhou snahu zachovat něco, čemu jako autor věnoval značnou část svého života; dokud se jednalo o AACR2, byly ideje na místě). Jeho postoje jsou vcelku jasně vykresleny v autorském abstraktu jedné z jeho anti-RDA esejí: „*Argues that the RDA was an unnecessary waste of time and money. The few improvements it makes in catalogue records could have been accomplished far more cheaply, promptly, and easily by modifying AACR2. Argues that RDA's abandonment of the ISBD is a retrograde and damaging step.*“¹ (Gorman [online], 2016). Jeho hlavním argumentem v této eseji je, že pravidla RDA dělají katalogizaci a samotné zpětné využití nově vytvořených záznamů pro uživatele složitější a zmatečnější. V kapitolách 3 a 4 této práce se vyskytují důkazy, které tuto myšlenku, dle mého názoru, alespoň částečně vyvrací.

Jiní oponenti RDA měli obavy ze zavádění nových pravidel v období ekonomické krize, zatímco další argumentovali, že pravidla RDA příliš čerpají z minulosti a nejsou připravena na budoucnost (Gorman [online], 2007).

Ať už byla pravda kdekoliv, tři americké národní knihovny (Knihovna Kongresu, Národní lékařská a Národní zemědělská knihovna) se rozhodly RDA celostátně otestovat a ukončit tak spekulace o efektivnosti pravidel RDA v praxi. Během testu vzniklo 10 570 bibliografických a 12 800 autoritních záznamů, které jsou dodnes k dispozici v archivu LC. Výsledky testu daly knihovny k dispozici 13. června 2011. Z nich vyplývalo, že ačkoliv většinu bodů nastíněných JSC pravidla splnila, našly se i nedostatky (*Testing Resource Description and Access (RDA) Archives* [online], 2017). Výsledky ale byly veskrze pozitivní, a tak padlo rozhodnutí uvést pravidla v praxi.

1.2.2 Hlavní změny RDA

Ačkoliv se pravidla RDA v mnoha bodech o AACR2 silně opírají, i tak přinesla do katalogizační praxe mnoho „quality of life“ změn.

- rozepisování zkratk – pryč jsou doby zkratk nesmyslných a nesrozumitelných pro uživatele, a i mnohé knihovníky (například S.l., s.n. a n.d.)

---

¹ Překlad: Argumentuje [autor], že RDA jsou zbytečnou ztrátou času a peněz. Několika vylepšení, která přináší, se v katalogizačních záznamech dalo dosáhnout mnohem levněji, rychleji a jednodušeji úpravou AACR2. Argumentuje [autor], že opuštění ISBD, kterého se RDA dopustilo, je retrogradní a škodlivý krok.

- titulní strana se stala hlavním zdrojem autorských a nakladatelských údajů
- RDA zabezpečuje potřeby uživatelů vůči zdrojům – najít, identifikovat, vybrat a získat dokument
- podrobnější údaje o typu obsahu, typu média a typu nosiče (MARC pole 336,337 a 338)
- zrušení pravidla tří – když měla publikace tři autory, tak se vypisovali, když měla čtyři, tak se vypouštěli (kvůli omezenému prostoru na lístku v katalogu)
- drobné změny v popisu autoritních, korporálních a nakladatelských údajů, která se nicméně katalogizační praxe dotkly
- rozšíření použití autorizovaných selekčních údajů (resp. unifikovaných názvů)
- díky studii FRBR dokáže RDA popsat vztahy mezi díly

1.2.3 Úskalí RDA

Hlavní přetrvávající nevýhodou pravidel RDA je to, že jsou v plné a aktuální verzi přístupná jen online (*RDA Toolkit*), což by samo o sobě nebyl takový problém, kdyby nebyla zpoplatněná v subskripční podobě, a ještě k tomu nikoliv jako hromadný přístup pro jednotlivé knihovny a katalogizační agentury, ale jako přístup pro jednotlivé registrované uživatele (*RDA Toolkit* [online], 2016).

Málokterá knihovna v České republice si může dovolit poskytnout svým katalogizátorům přístup k *RDA Toolkitu*, takže jsou závislí ani ne tak na vlastním úsudku a interpretaci pravidel, jako spíše na metodikách svých národních bibliografických institucí, což je dobré pro tvorbu národních bibliografií a souborných katalogů, méně však pro všeobecnou mezinárodní spolupráci a budoucí rozvoj a evoluci katalogizace jako částečně, nebo dokonce plně automatizovaného knihovního procesu.

Pravidla RDA v tištěné podobě samozřejmě existují, ale tištěná revize z dubna 2015 je dnes už neaktuální, i přesto, že dosavadní změny praktickou katalogizaci v RDA zas tak moc neovlivnily. ALA, CLA a CILIP přiznávají, že: „*Numerous changes to the text of RDA have been made since the publication of the 2014 Revision. Cataloging practice described by RDA has not altered dramatically due to these changes, but over 70 percent of the pages in RDA Print were affected by the changes, making an RDA Print update packet impracticable.*“² a

² Překlad: Po zveřejnění revize v roce 2014 byly provedeny četné změny v textu dokumentu RDA. Katalogizační postupy popsané v RDA se kvůli těmto změnám dramaticky nezměnily, ovšem více než 70 procent stránek v tištěné verzi RDA bylo ovlivněno změnami, což učinilo plán vydávat aktualizace tištěné verze RDA v dodatcích neproveditelným.

dodávají, že další revize je plánovaná až na léto roku 2018 (RDA in Print. *RDA Toolkit* [online], 2016).

Tréninkové materiály přístupné zdarma na webových stránkách zaštiťujících asociací jsou dle vlastních slov CILIPu nedostačující: „*The following training materials for Resource Description and Analysis (RDA) that are available online although no claims or guarantees are made about the accuracy or completeness of these resources, nor are they formally endorsed by the CILIP-BL Committee on RDA.*“³ (*Guide to Description and Access (RDA)* [online], 2017). Toto ovšem není ani tak konkrétní problém s pravidly samotnými, jako spíš nastavené zrcadlo současnému stavu vědecké komunikace, kterou s sebou přinesla mimo jiné politika OA (Open Access).

Dalším z problémů RDA je fakt, že při přechodu, a ještě dlouho po něm, bude potřeba pro maximální pochopení orientovat se jak v RDA, tak i v AACR2 (Lisius, 2015, s. 40). I když RDA může stát samo o sobě, většina katalogů i dnes po dvou letech od zavedení RDA obsahuje značné množství záznamů v AACR2. Pro katalogizátory pracující na konverzi těchto záznamů dle pravidel RDA (což je samo o sobě pomalý proces, už kvůli tomu, že musí probíhat s knihou v ruce) je nezbytné, aby alespoň povrchově znali pravidla AACR2, jinak budou ve starých záznamech tápat, popřípadě zanechávat zaniklá pole. Dalším problémem je rozepisování starých AACR2 zkratk – pokud nevíte k čemu a jak se používaly, zbrzdí to, nebo dokonce i dočasně zastaví katalogizační proces časem, který pak katalogizátor věnuje konzultaci se zkušenějšími kolegy nebo vedoucími pracovníky. Tohle jako problém jasně vyplývá z výsledků testu, který prováděly v roce 2010 tři americké národní knihovny, jež si daly za úkol otestovat RDA v praxi. „*Learning curve*“⁴ byla nejvyšší u studentů, kteří jako první katalogizovali s RDA bez přechozí znalosti AACR2, stejně jako i doba na vytvoření jednoho záznamu, což je patrné z příložených grafů převzatých z archivované verze zprávy (*Testing Resource Description and Access (RDA) Archives* [online], 2017, s. 45). Tento výsledek je samozřejmě ovlivněn nezkušeností studentů jako katalogizátorů, ale je nutno zmínit nezpochybnitelný fakt, že předchozí znalost AACR2 by práci urychlila, na což poukazují i výsledky mého výzkumu v kapitole 4. Jelikož na tuto konverzi ale nejsou ve většině knihoven momentálně dostupné

---

³ Překlad: Následující výukové materiály pro popis a analýzu zdrojů (RDA), jsou k dispozici online, ale nejsou předloženy žádné nároky ani záruky ohledně přesnosti nebo úplnosti těchto zdrojů, ani nejsou formálně schváleny Výborem CILIP-BL pro RDA.

⁴ Překlad: Učící křivka

(stranou několika každoročních VISK 5 projektů) kapacity, můžeme očekávat, že bude probíhat ještě mnoho dalších let.

Graf číslo 1 – Graf porovnávající čas nutný k vytvoření nového záznamu (*Testing Resource Description and Access (RDA) Archives* [online], 2017, s. 45)

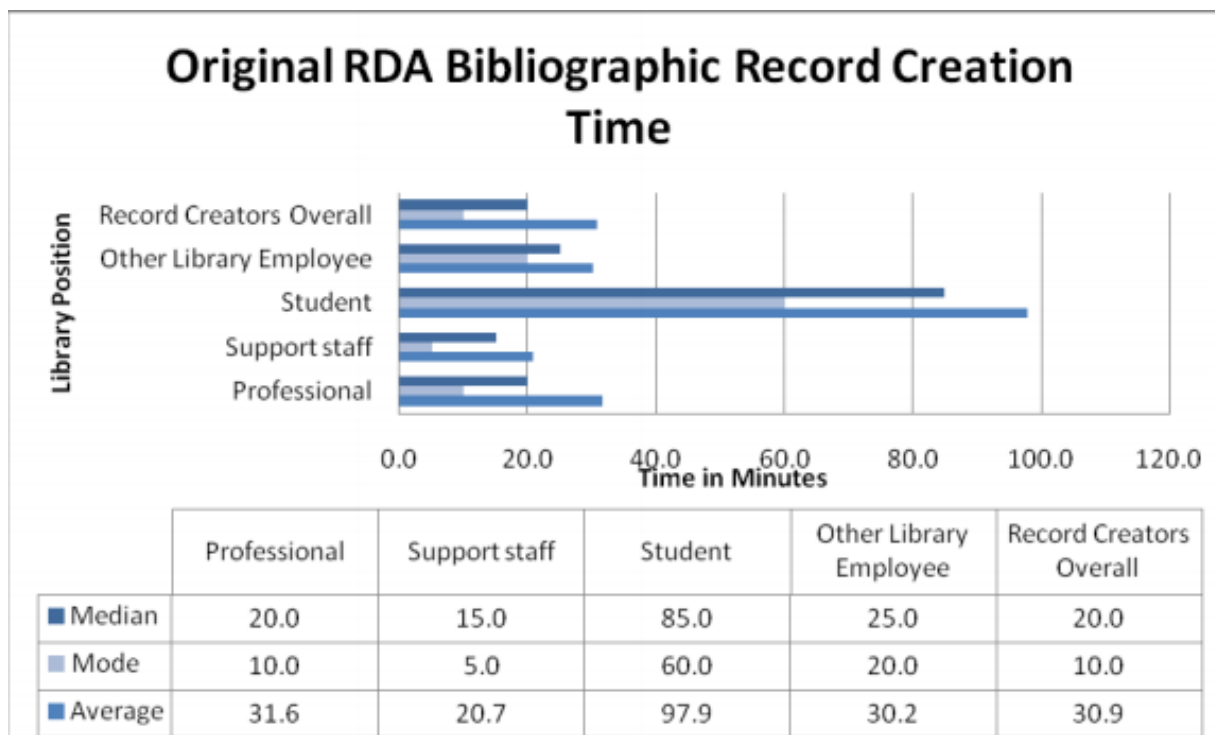

Figure 4. Original RDA bibliographic record creation time in minutes

Report and Recommendations of the U.S. RDA Test Coordinating Committee public release 20June 2011

Graf číslo 2 – Graf učící křivky RDA (*Testing Resource Description and Access (RDA) Archives* [online], 2017, s. 46)

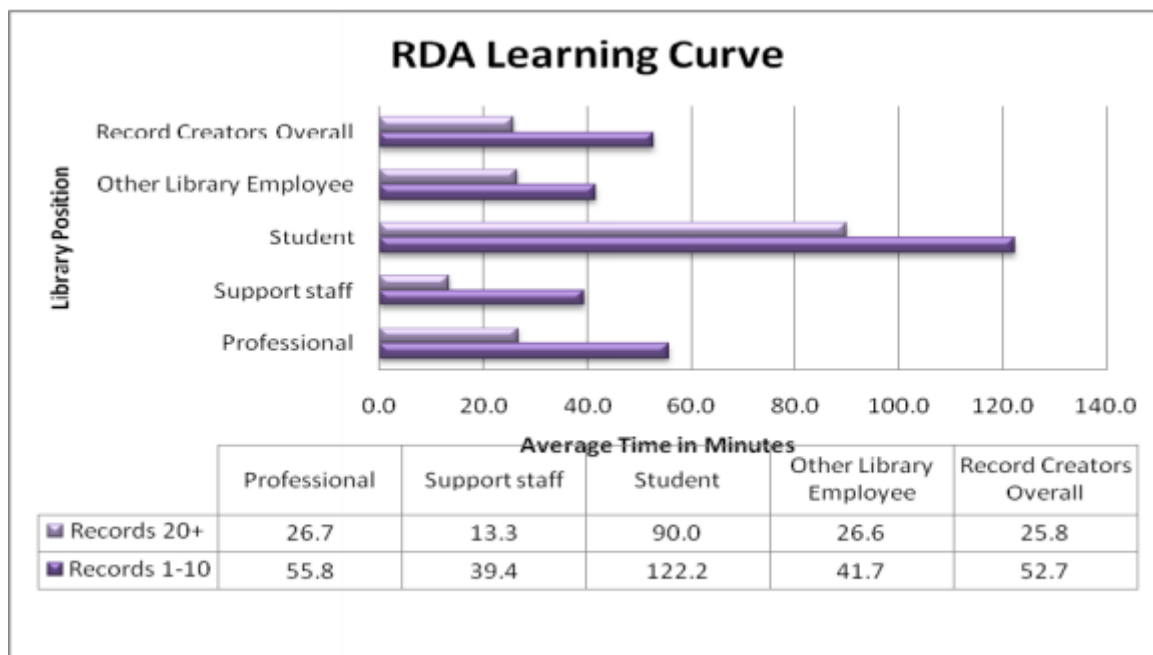

Figure 5. RDA learning curve

Graf číslo 3 – Graf porovnávající čas nutný k opravě existujícího záznamu (*Testing Resource Description and Access (RDA) Archives* [online], 2017, s. 47)

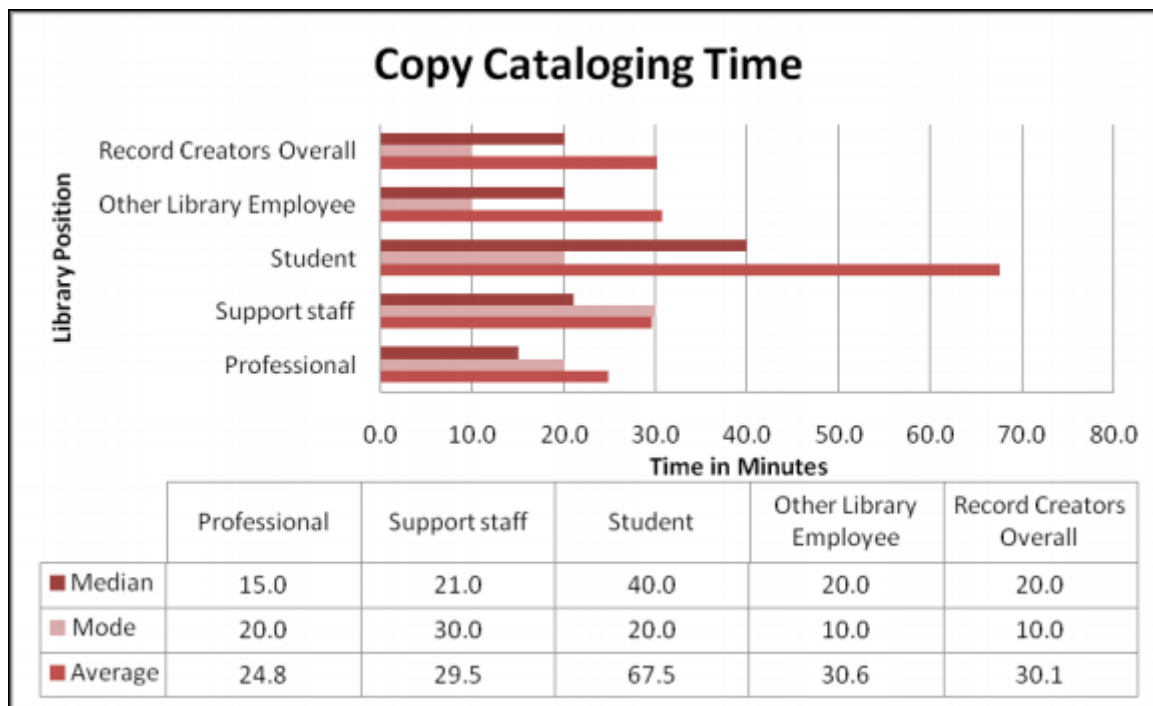

Figure 6. Copy cataloging time (using RDA to produce a copy-cataloged record)

Jedním z problémů, na který knihovny při testování narazily, byla nesrozumitelnost pravidel RDA pro katalogizátory z neanglofonních zemí. Na vině je podle studie příliš složitá angličtina, která byla při tvorbě pravidel použita a čímž se snížila vhodnost využití RDA jako mezinárodního standartu. Tento problém studie poté předložila v rámci doporučení k opravě tvůrcům *RDA Toolkitu* s odhadovaným 18 měsíčním termínem k vyřešení, přičemž kladla velký důraz na prioritní kapitoly pravidel a užší spolupráci s JSC (*Testing Resource Description and Access (RDA) Archives* [online], 2017, s. 13).

Problém se kvůli časové tísni řešil metodou často využívanou v projektování známou jako „fast tracking“, kdy na pozadí běžela řešení dalších problémů, na které studie narazila, jakými byly například vylepšení funkčnosti *RDA Toolkitu* nebo příprava reálných příkladů ve formátu MARC. Jestli a do jaké míry se problém složitosti jazyka použitého v RDA povedlo v následujících aktualizacích pravidel vyřešit, je věc subjektivní, kterou si netroufnu odhadnout, nicméně fakt, že mnohé národní instituce pro své katalogizátory v tuto chvíli stále připravují a spravují zkrácené nebo upravené metodiky, o něčem svědčí.

Máloco přední české katalogizátory mrzí tak, jako nevyužitý potenciál u nakladatelských údajů v české interpretaci pravidel RDA. Interpretace nakladatele jako atribut provedení díky FRBR řeší, ale o nakladateli jako o entitě už se nezmiňují, protože podle *RDA Toolkitu* je to údaj nepovinný. A tak je pak díky zápisu přesně podle titulní strany ztracen údaj, který mohl usnadnit při vyhledávání život jak čtenářům a referenčním knihovníkům, tak i akademikům a knihovědcům. Ani samotné velké knihovní domy typu knihkupectví Neoluxor kompletní databáze s těmito údaji nemají, a tak knihovnictví přišlo o jeden z hlavních artiklů, kterým mohlo konkurovat soukromému sektoru, a zároveň i o tradiční katalogizační údaj, který s knihovnictvím jde ruku v ruce už od dob Adama z Veleslavína.

1.2.4 Budoucnost RDA

Svět katalogizace se teď nachází ve stavu jisté proměnlivosti. Ačkoliv pravidla RDA už jsou několik let vydaná a uvedená v praxi, stále probíhají úpravy jak v kódu samotném, tak i v organizačních strukturách, o které se opírá.

V rámci probíhající restrukturalizace RSC, o které jsem se už v této práci zmiňoval, se počítá z jedním zástupcem za každou zastupovanou oblast (Afrika, Asie, Evropa, Latinská Amerika, Karibik, Severní Amerika a Oceánie), což je problém hlavně pro Severní Ameriku, kde na vedoucích pozicích v RSC stáli zástupci hned tři institucí a asociací – ALA, LC (Library

of Congress) a CCC (Canadian Committee on Cataloguing). Tento problém se rozhodli tyto organizace vyřešit založením NARDAC (North American RDA Committee) (Kelley [online], 2017).

Tento útvar má oblast Severní Ameriky reprezentovat bez toho, aby nahradil stávající organizační struktury států, které pod oblast spadají. Během roku 2017 proběhne organizační výstavba komise, s tím, že prvního zástupce nebo zástupkyni ze svých řad by si měl NARDAC zvolit do roku 2019, kdy bude finišovat i restrukturalizace RSC. NARDAC samotný by se měl skládat až ze dvou členů z každé ze tří organizací, které ho zakládaly. Počítá se, že by se v budoucnu do komise přidali i další členové z oblasti Severní Ameriky (např. Grónsko, nebo Saint Pierre a Miquelon), pokud začnou katalogizovat v RDA (Glennan [online], 2017).

V roce 2017 také vypuknul projekt restrukturalizace a redesignu *RDA Toolkitu* pod názvem „The 3R Project“. V rámci projektu proběhnou extenzivní změny webových stránek hostujících *RDA Toolkit*, s cílem usnadnit práci s nástrojem a zvýšit uživatelský komfort. Projekt také změní strukturu *RDA Toolkitu* tak, aby se víc podobal původnímu záměru dávat katalogizační instrukce po kapitolách pro jednotlivé bibliografické entity, jak vyplývá z modelu FRBR. Dále také projekt vyjasní rozdíl mezi termíny „transcription“⁵ (zapsat údaj přesně jak se vyskytuje) a „record“⁶ (zachytit význam údaje, ale ne jeho přesné znění). Další změnou bude také standardizace použité terminologie a slovníku a také klarifikace vztahů mezi entitami, jakým je například vztah mezi ilustrátorem a knihou. Vše bude uvedeno v praxi společně s konsolidovaným modelem FRBR-LRM (Library Reference Model). V důsledku těchto extenzivních změn bude veškerá práce na textu RDA na rok pozastavena – od dubna 2017 do dubna 2018 (Kelley [online], 2017).

FRBR-LRM je model vztahů entit a stejně jako ostatní modely tohoto typu (FRBR, FRAD a FRSAD) ho připravila IFLA. LRM je harmonizací těchto tří modelů, protože ačkoliv měly tyto modely fungovat souběžně, vyskytovaly se mezi nimi překryvy a nejasnosti. Zejména FRSAD nebyl připraven s takovou péčí, jako druhé dva modely. RDA bylo na rodině FR modelů koncipováno, proto není velkým překvapením, že se bude v budoucnu vyvíjet společně s nimi. Předpokládá se, že tato nová verze LRM se stejně jako předchozí bude v koncepci hodně podobat FRBR, ale protože ještě stále čeká na schválení od Standardizační komise IFLA (IFLA

---

⁵ Překlad: transkripce dat

⁶ Překlad: zaznamenání dat

Committee on Standards), nebyla ještě tato nejnovější verze zatím vypuštěna mezi odbornou veřejností ke shlednutí (Kelley [online], 2017).

Aby mohla pravidla RDA dosáhnout maxima svých možností, bude potřeba časem změnit formát. MARC je stabilní a osvědčený formát, který v různých verzích slouží už mnoho let, ale bohužel je to relikv minulosti. Jak píše R. Tennant ve svém článku z roku 2002: „*There are only two kinds of people who believe themselves able to read a MARC record without referring to a stack of manuals: a handful of our top catalogers and those on serious drugs.*“⁷

Jedním z potenciálních nástupců MARCu je BIBFRAME (Bibliographic Framework), který je momentálně vyvíjen tak, aby byl kompatibilní s RDA a RDF (Resource Description Framework), i když na nich pak ve finále bude nezávislý, stejně jako jsou pravidla RDA nezávislá na formátu (Kelley [online], 2017). BIBFRAME se ale bohužel potýká s rezistencí a nezájmem jak ze strany mnoha knihovníků (u nás i v zahraničí), tak i některých producentů knihovních systémů (Ayre [online], 2016, s. 176).

---

⁷ Překlad: Existují pouze dva druhy lidí, kteří se domnívají, že dokážou přečíst záznam MARC bez nutnosti obracet se na hromadu příruček: hrstka našich nejlepších katalogizátorů a ti, kteří jsou na tvrdých drogách.

2 Historie a vývoj katalogizačních pravidel u nás

Vývoj a historie katalogizační praxe u nás jde ruku v ruce s našimi dějinami. Jako země, jež byla několik století na pomezí vlivu mocností, které se střetávaly jak ideologicky, tak vojensky, jsme vždy byli silně ovlivňováni tím, jaká sféra vlivu u nás v jaké době právě panovala, což se promítlo do všech oblastí našich životů, katalogizační praxi nevyjímaje. Konkrétně se jednalo o pruskou instrukci pod Rakouskem-Uherskem, o sovětskou instrukci pod Sovětským svazem a nyní jsme v éře anglo-amerického vlivu, pod kterým snad i zůstaneme (Stoklasová [online], 1999).

2.1 Česká katalogizace do roku 1950 – pravidla jednotlivců

Nejstarším dokumentem, který by se dal nazvat příručkou katalogizace psanou v českém jazyce, je *Základové knihovnictví* od Bohuslava Čermáka. Katalogizaci se věnuje jen zčásti, text je souvislý, spíše jako pojednání než příručka a věnuje se zejména problematice budování knihovního katalogu (Čermák, 1893).

Katalogizace u nás se na počátku minulého století řídila dvěma metodologiemi – Boreckého (ředitel Veřejné a univerzitní knihovny v Praze) *Pravidly katalogu základního a Tobolkových* (ředitel Knihovny Národního shromáždění) *Pravidel, jimiž se řídí budování abecedního seznamu jmenného* (Stoklasová [online], 1999).

Boreckého pravidla vyšla v roce 1925 a na rozdíl od Čermáka už se skutečně jednalo o příručku, která obsahuje paragrafy. Přestože záznam určený pro lístkový katalog byl nepoměrně kratší než záznamy, které katalogizátoři tvoří dnes, vyšla tato pravidla v podobném rozsahu jako dnes – 93 stran (Borecký, 1925). Borecký se opíral o pruskou tradici, která kladla důraz na jednotu jmenného a věcného popisu, a kritizoval Tobolkova pravidla pro jejich přílišnou volnost a jednoduchost (která ovšem vedla k jejich všeobecné oblíbenosti). I pro jejich složitost, která vycházela z pruských standardů, tato pravidla používaly převážně odborné knihovny. Pravidla katalogu základního se používala až do roku 1950, kdy byla nahrazena novou metodikou Prozatímní pravidla abecedního jmenného seznamu (Slabochová, 2006).

Tobolkova pravidla vyšla v roce 1921 jako překlad německých pravidel upravený podle československých potřeb a byla zamýšlena převážně pro potřeby Knihovny Národního shromáždění. Pravidla, jimiž se řídí budování abecedního seznamu jmenného měla být prvním krokem tvorbě souborného katalogu, k čemuž ovšem nedošlo, pravděpodobně pod tíhou

Boreckého metodiky. Tobolka dále v roce 1930 vydal i Pravidla popisu prvotisků, která byla dodatkem k Pravidlům, jimiž se řídí budování abecedního seznamu (Slabochová [online], 2006).

2.2 Česká katalogizace od roku 1950 – počátek spolupráce

Krátce po válce si s rokem 1948 českoslovenští katalogizátoři uvědomili, že je čas na změnu, protože Boreckého metodika byla značně zastaralá a nevyhovovala současným potřebám. I proto se v duchu komunistické spolupráce rozhodli tehdejší knihovníci vytvořit společně *Prozatímní pravidla abecedního jmenného seznamu*, která vyšla v roce 1950 a byla silně ovlivněna tehdejší politickou situací. Prozatímní metodika nemyslela krom hudebnin na žádné další speciální dokumenty, bylo nutné vydat o dva roky později *Jednotný katalogizační předpis pro literární službu*, určený pro speciální knihovny a pracoviště (Stoklasová [online], 1999).

Prvním krokem správným směrem byla Nádvořnickova *Pravidla jmenného katalogu* z roku 1959. Ačkoliv se stále přikláněla k sovětské metodice jako hlavnímu zdroji inspirace, odborný tým, který na pravidlech pracoval, se odvážil sledovat vývoj katalogizačních metodik i jinde ve světě, a tak se v hlavních bodech shodoval s výsledky Pařížské mezinárodní konference o katalogizaci, která proběhla dva roky po vydání pravidel (Stoklasová [online], 1999). Tato pravidla se dočkala v roce 1969 revize, aby lépe vyhověla požadavkům čtenářů a mezinárodní bibliografické spolupráce (Nádvořník, 1969).

2.3 Česká katalogizace od roku 1980 – automatizace

Automatizace se českého knihovnictví poprvé dotkla s projektem ASNB-K (Automatizovaný systém české národní bibliografie), který si nedal za cíl vytvořit databázi, ale pouze tisknout sešity s českou národní bibliografií. Byl to první projekt, kde bylo nutné důkladně studovat a použít doporučení ISBD (Slabochová [online], 2006).

S nezadržitelně postupující evolucí automatické se roku 1987 objevil projekt ASZF (Automatizovaný systém zpracování fondů), který měl za úkol zpracovat anglickou literaturu. V jeho datové struktuře už byla doporučení ISBD promítnuta velice důsledně. V rámci tohoto projektu vznikl základ datové struktury, která se později stala Obecnou datovou strukturou, použitou v systému MAKS (Modulární automatizovaný knihovní systém), který otevřel dveře pro automatizaci mnoha českých knihoven. Při přípravě MAKS vyšla najevo zastaralost

pravidel. Když se metodici ohlíželi po inspiraci, nevhodnější se zdály být AACR, ale na ty nebyla ještě doba připravena (Stoklasová [online], 1999).

2.4 Česká katalogizace od roku 1994 – převzetí AACR2R

Národní knihovna České republiky vydala v roce 1994 překlad pravidel AACR2, respektive jejich revidované verze z roku 1988, který vešel ve známost jako AACR2R (Anglo-American Cataloguing Rules, 2nd edition revised). Tato verze pravidel už počítala s automatizací a doporučení ISBD se pro ně stala závazná a jejím hlavním přínosem pro českou katalogizaci byla možnost začít vážně pracovat na dlouho zanedbávaných autoritních záznamech (Vodičková, 1995, s. 4-5). Pravidla byla koncipována pro využití s formátem UNIMARC (Universal MARC Format), který byl hlavním formátem pro výměnu dat v České republice až do roku 2003, kdy se začalo hromadně přecházet na formát MARC21. Ten byl v lépe financován, podporoval ve své době funkce, na které se UNIMARC teprve připravoval (například kvalitní podpora popisu vzdálených elektronických zdrojů, mapování pro Dublin Core, DTD pro XML atd.) a těšil se díky tomu širšímu využití v zahraničí, s čímž souvisel i nepoměrně vyšší poměr záznamů o dokumentech v MARC21 vhodných k přebírání. Blíže se o situaci při změně formátů zmiňuje Helena Dvořáková: *„Nikdo ovšem nemohl předem vědět, že nedostatek finančních prostředků rozvoj tohoto formátu zastaví a že naopak dojde k harmonizaci anglo-amerických „marků“ a vznikne MARC21, který se bude rozvíjet dál, a zcela převládne. V r. 2004, kdy jsme u nás opouštěli UNIMARC a přecházeli na MARC21, již byly knihovní systémy a další nadstavbové nástroje natolik vyspělé, že posléze umožnily nejen dávkovou, ale i online oboustrannou konverzi se zanedbatelnými „ztrátami“. Díky tomu bylo možno dovolit knihovnám, pro které by byl přechod na MARC21 příliš náročný, zůstat v UNIMARCu – souborný katalog dokáže přijímat i poskytovat data v obou formátech. Ale i přechod na MARC21, i když to bohužel není právě progresivní „formát pro 21. století“, se ukazuje jako krok správný: UNIMARC se s některými požadavky nových pravidel RDA nevyrovná.“* (Dvořáková [online], 2015).

Formát MARC21 je harmonizací amerického a kanadského MARCU a stal se hlavním metadatovým standardem pro popis dokumentů a mezinárodní výměnu bibliografických dat. Česká republika ho převzala v roce 2004, i když se s přechodem v některých institucích počítalo už minimálně od roku 2001 (*AACR2R/UNIMARC: schválené české interpretace ke kapitolám 23 a 24 AACR2R : únor 2002*, s. 6).

2.5 Česká katalogizace od nového milénia – převzetí RDA

Díky relativně dlouhému času přípravy pravidel RDA měla Národní knihovna dost času připravit se na jejich příchod, takže když roku 2010 vyšla pravidla v podobě *RDA Toolkitu*, začala Národní knihovna s pomalou, ale pečlivou přípravou na implementaci.

Národní knihovna vyčkávala, až budou pravidla nejdříve uvedena v praxi v Americe, Kanadě a Anglii, k čemuž došlo roku 2013, než se rozhodla odstartovat implementaci v našem prostředí. K té došlo v dubnu 2015, i když samotná Národní knihovna přestoupila až v květnu, z důvodu vážného onemocnění hlavního systémového knihovníka. Díky tomu, že se pravidla RDA v mnoha bodech shodují s původní metodikou AACR2R, byla její příprava pro tým Národní knihovny o to snadnější (Lichtenbergová, 2017).

3 Problematika implementace nových pravidel v zahraničí

3.1 Spojené státy americké

3.1.1 AACR

K implementaci AACR došlo 20. března 1967. Původně v USA platila pravidla RDC (Rules for Descriptive Cataloging in the Library of Congress) z roku 1949, ve kterých byla využita první z velkých katalogizačních studií – *Studies of Descriptive Cataloging* (Hagler [online], 1977, s. 606).

Přechod na AACR byl prvním velkým přechodem vůbec, Library of Congress k němu přistoupila metodou superimpozice – katalogizační zásada, podle níž se v souladu s novými pravidly musí tvořit pouze záhlaví v záznamech vytvořených po zavedení nových pravidel, ve starých můžou zůstat ta původní (Taylor [online], 2012). Tato metoda a další druhy hybridizace záznamů přetrvávají jako problém při přechodech na nová pravidla dodnes, už kvůli tomu, že po nich zůstávají v katalozích ještě dlouho záznamy tvořené podle starých pravidel, které se párují s autoritami vytvořenými dle nových pravidel (v našem prostředí se tak děje například kvůli výjimce o zasílání záznamů z retrokatalogizací dokumentů vzniklých před rokem 2015 v AACR2R do Souborného katalogu ještě dva roky po přechodu na RDA).

Výhodou superimpozice mělo být to, že by se katalogizační praxe měnila spíše pozvolna a nová pravidla by „nasedla“ na stará s minimálním třením. Do jisté míry to ulehčilo práci katalogizátorům, problém ovšem nastal pro uživatele, kteří byli zmatení z toho, jak můžou najednou v katalogu existovat dva způsoby zápisu korporátního záhlaví (například „Iowa. University of Iowa“ a „University of Kentucky“). Tato situace se ještě zhoršila v roce 1974, kdy byla z AACR odstraněna výjimka o zadávání korporátních záhlaví vzdělávacích institucí (Taylor [online], 2012).

3.1.2 ISBD

Implementace doporučení ISBD proběhla roku 1974, a to v různých časových intervalech v různých knihovnách. Někteří vedoucí katalogizačních oddělení chtěli po svých zaměstnancích, aby staré záznamy opravovali podle starých pravidel a nové záznamy podle doporučení, které přinesla doporučení ISBD (Taylor [online], 2012). Tyto změny byly natolik

markantní (zejména v interpunkci), že aktivně v hlavě udržet dva sady pravidel pro každodenní využití v praxi muselo být pro tehdejší katalogizátory prakticky nemožné.

3.1.3 AACR2

Pravidla AACR2 vyšla v roce 1978, zavádět se ale měla až roku 1980 a i tak došlo k odsunu na rok 1981. AACR2 se zaváděla už bez metody superimpozice, takže méně často docházelo k tvorbě hybridních záznamů. Ulevilo se všem knihovníkům, kteří zažili přechod na AACR, jak ilustruje humorné tričko Arlene Taylor vyobrazené níže.

Obrázek číslo 1 – AACR2 Tričko Arlene G. Taylor (Taylor [online], 2012)

Figure 1. AACR2 T-shirt Front

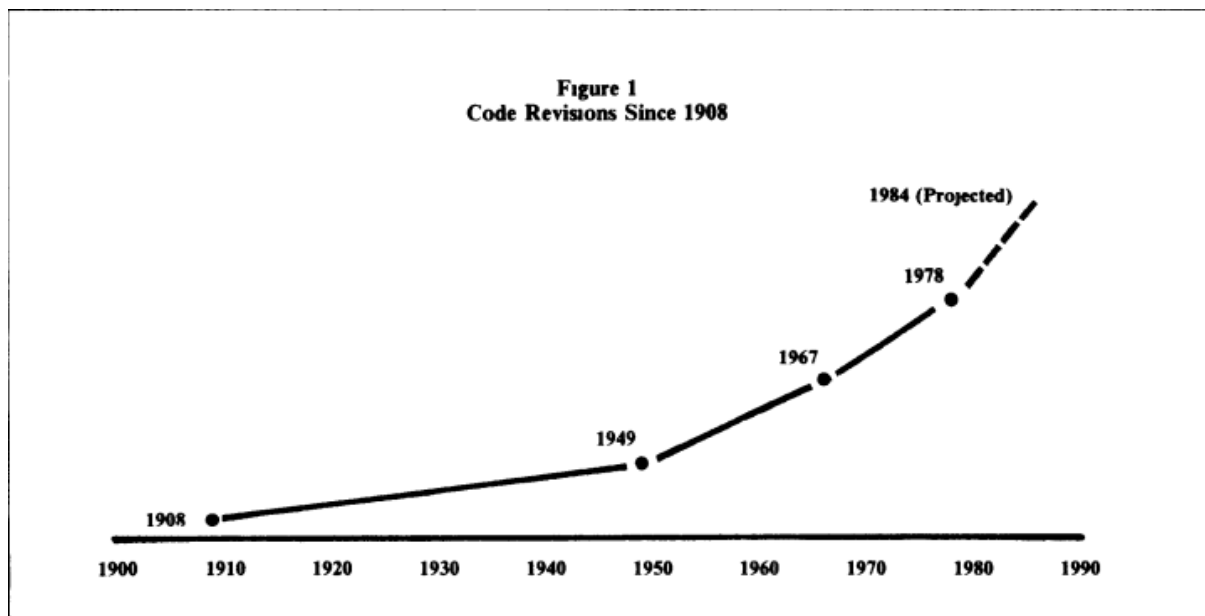

Figure 2. AACR2 T-shirt Back

Pravidla AACR2 vyvolávala svého času v knihovnicích stejnou nejistotu ze změn, jako vyvolávala (a stále vyvolávají) nyní pravidla RDA v současnosti. Jedním ze stálých argumentů je obava ze změn, které se dělají jen proto, aby se něco změnilo (change for changes sake). Za vším je ale třeba hledat strach lidí ze změny: „*It is apparent from reviewing reactions to AACR2 that many library administrators were thoroughly alarmed by its potential effects. The spectre of AACR2 became an elemental force, an unknown quantity. Uncertainty breeds fear. One library director found it inconceivable that the US library community was going to stand by and permit the implementation of a new and radically different catalog code without ever*

having had the opportunity to review it beforehand and assess its costs and other implications.”⁸ (Martell [online], 1981, s. 5).

Graf číslo 4 – Změny v katalogizačních pravidlech v USA od roku 1908 (Martell [online], 1981, s. 6)

Jedno z mnoha poučení, které vyplynulo z implementace AACR2 je, že pravidla je potřeba budoucí studenty učit s jistým pohlednutím do minulosti. Data v katalogích budou ještě dlouho obsahovat relikty minulosti v podobě záznamů vytvořených ve starších verzích pravidel a pro jejich pochopení a eventuální přepracování, je potřeba starým standardům alespoň minimálně rozumět.

3.1.4 RDA

Implementace pravidel RDA v USA začala do jisté míry už s testem, který měl odhalit jejich slabiny, aby se na nich do oficiálního milníku 1. ledna 2013, kdy byla pravidla uvedena v praxi, dalo ještě pracovat. Knihovny v dnešní době stále častěji sdílejí data s jinými organizacemi a institucemi (například vydavateli, kteří si vyvíjí vlastní sadu metadat s názvem ONIX). Přenos těchto dat je teď s RDA snazší, byť je drží zpátky zastaralý formát. Tato

⁸ Překlad: Ze zkoumání reakcí na AACR2 je patrné, že mnoho správců knihoven bylo důsledně znepokojeno jejich potenciálními účinky. Strašidlo AACR2 se stalo elementární silou, neznámou veličinou. Nejistota vyvolává strach. Jeden ředitel knihovny zjistil, že je nemyslitelné, že komunita amerických knihoven bude stát na místě a umožní implementaci nového a radikálně odlišného katalogizačního kódu, aniž by měla možnost předem prozkoumat a zhodnotit jeho náklady a další důsledky.

možnost sdílení je jeden z mnoha důvodů, proč JSC (později RSC) tak tlačila na co nejrychlejší uvedení RDA v praxi: *"We believe that the long-term benefits of adopting RDA will be worth the short-term anxieties and costs," the principals from the three national institutions--Deanna Marcum (LC), Simon Liu (NAL), and Sheldon Kotzin (NLM)--said in a joint statement on June 13. "We must begin now. Indefinite delay in implementation simply means a delay in our effective relationships with the broader information community."*⁹ (Kelley [online], 2011)

Jako reakci na předchozí kritiku AACR2, která nebyla testována před uvedením do praxe, se JSC rozhodla pravidla RDA před zavedením nejdříve otestovat. O testu se blíže zmiňují v kapitole 1.2.1. Test vyústil v to, že se tři knihovny, které ho pořádaly, rozhodly pravidla RDA implementovat, ale jen po vyřešení níže uvedených problémů (Morris [online], 2016, s.12). Ne u všech se to do vydání pravidel podařilo, na nápravě se teď však pracuje v rámci projektu 3R, o čemž se zmiňují v kapitole 1.2.4.

- RDA budou přeformulována do jasné, srozumitelné angličtiny.
- Proces aktualizací RDA v online prostředí bude jasně definován.
- Zlepší se funkcionalita *RDA Toolkitu*.
- Připraví se příklady v MARCu a dalších formátech.
- Prokáže se pokrok na cestě k nahrazení formátu MARC.
- Zajistí se účast katalogizační komunity.

Tým testujících knihoven si byl vědom, že i přesto, že v katalogizační komunitě je bezpočet lidí, kteří by na otázku „implementovat RDA“ rádi odpověděli pouze ano/ne, realita je taková, že každý standard, ať už RDA nebo nějaký budoucí, potřebuje kontinuální práci na své údržbě, aby mohl fungovat (Morris [online], 2016, s.13).

V e-mailové studii prováděné roku 2015 za účelem zmapování impaktu, který pravidla RDA zanechala v americkém katalogizačním prostředí, bylo mimo jiné zjištěno, že nejvhodnější metodou učení katalogizace je stále způsob „uč se za pochodu“, obzvláště pokud probíhá ve skupině. Znepokojivým zjištěním bylo, že existuje propast mezi každodenní katalogizační praxí a principy FRBR, na kterých byla pravidla RDA koncipována. Pokud máme v budoucnu pravidla ve světě propojených dat používat v jejich maximálním rozsahu, bude

---

⁹ Překlad: „Věříme, že dlouhodobé výhody přijetí RDA budou stát za to krátkodobé obavy a náklady,“ uvedli ředitelé tří národních institucí – Deanna Marcum (LC), Simon Liu (NAL) a Sheldon Kotzin (NLM) – ve svém společném prohlášení ze dne 13. června. „Musíme začít hned. Nekonečné zpoždění v implementaci jednoduše znamená zpoždění v našich efektivních vztazích se širší informační komunitou.“

nutné tuto propast překonat. Dalším zajímavým poznatkem byl fakt, že několik verzí metodiky vydané LC, které cirkulovaly v katalogizační komunitě, způsobilo mezi katalogizátory zmatek. Z toho vyplývá, že pro praxi je nezbytné mít ucelenou, aktuální a jednotnou metodiku přístupnou pro všechny (Park [online], 2015).

3.2 Kanada

Jakožto jeden ze členů JSC Kanada nečekala a začala s implementací v co nejdřívějším termínu. Největším problémem, který bylo nutné v rámci implementace pravidel RDA v Kanadě řešit, bylo, že se jedná o bilingvální zemi. Fakt, že má tato země dva oficiální jazyky, má vliv jak na komunikaci na pracovišti, tak i na jazyk katalogizace samotné.

Některé instituce přijímají jako oficiální jazyk angličtinu, některé francouzštinu a mnohé další dokonce oba jazyky najednou. Pro implementaci pravidel bylo tedy nutné nejdřív RDA přeložit do francouzštiny. Čas, který zabral test pravidel RDA třemi americkými národními knihovnami, dal však Kanadě dostatek času na přeložení pravidel. Překlad začali Kanadčané formulovat v roce 2010 a dokončili ho v roce 2013 (Cross [online], 2014, s. 749-750).

3.3 Velká Británie

Přechod na nová pravidla byl ve Velké Británii stejně jako v Kanadě a USA započat hned, jak to bylo možné. Během implementace si knihovníci Britské knihovny (The British Library) všimli, že produktivita se během roku od zavedení dostala na stejnou úroveň jako při AACR2 s tím, že se ale tráví více času při kontrole autorit. Implementaci RDA Britové považují celkově za úspěch, ovšem je třeba zmínit, že jako skutečnou výzvu berou problematiku nadcházející přípravy na implementaci FRBR, aby mohli plně využít potenciál RDA (Danskin [online], 2014).

4 Problematika implementace nových pravidel u nás

Vzhledem k relativnímu nedostatku zdrojů k tomuto tématu v našem prostředí (v porovnání se zahraničím – viz kapitola 3), jsem se rozhodl zpracovat tuto část práce zejména pomocí výzkumu postaveném na polostrukturovaných rozhovorech s pracovníky knihoven v Praze a Středočeském kraji.

Zaměřil jsem se nejen na otázky, které odhalují problémy související se změnou katalogizačních pravidel RDA, ale částečně i na další příbuzné změny, jako jsou formáty a knihovní systémy. Mým hlavním preliminárním cílem bylo z rozhovorů zjistit, jestli je vhodné při přechodu na nová pravidla zůstat u stávajícího modelu „přeložit pravidla, vytvořit metodiku a dostat ji mezi katalogizátory“, nebo se pokusit v budoucnu vytvořit metodiku pro přechody a jiné velké katalogizační události jako takové, která by čerpala z databáze poznatků a poučení z minulosti „lessons learned“.

4.1 Metodologie výzkumu

Jako metodu výzkumu jsem si zvolil strukturovaný rozhovor, protože kombinuje hlavní výhody strukturovaného i nestrukturovaného rozhovoru a minimalizuje jejich hlavní nevýhody (Reichel, 2009, s. 110-111). Rozhovory jsem nahrával, abych se mohl plně soustředit na dotazované katalogizátory. Hlavní nevýhodou této metody byla časová investice, která poté musela být vynaložena na transkripci rozhovorů. Průměrná délka rozhovoru byla 40 minut, nejkratší nahrávka 17 minut a nejdelší 1 hodina 20 minut. Transkripce rozhovorů a zvukové záznamy jsou na žádost některých dotazovaných k dispozici pouze na vyžádání.

Uvažoval jsem o využití některé z kvantitativních metod výzkumu, jakou je třeba dotazník, obával jsem se ale nízké návratnosti a samotného objemu vrácených odpovědí vůbec, vzhledem k tomu, že česká katalogizační komunita je relativně malá a neprojevuje se na sociálních sítích, jak je tomu zvykem u některých katalogizátorů v zahraničí. Ze způsobů, jak dotazníky mezi katalogizátory dostat mi přišly reálné pouze Listserv KatPol nebo kontakt SKC a ani jeden z těchto dvou způsobů mi nepřišel pro mé účely zcela vhodný. Navíc moje předchozí snahy o kontakt SKC (žádost o statistiky o záznamech z posledních let) selhaly.

4.1.1 Výzkumná jednotka

Při výběru jsem se soustředil na knihovny odborné a specializované sféry, protože tam řeší náročnější materiály ke katalogizaci jak z jmenného a věcného hlediska, tak i z pohledu

tvorby autoritních záznamů (sborníky z konferencí, vědecké práce, disertace, cizojazyčné texty psané novogotickým písmem apod.). Často, i když to není pravidlem, je jejich katalogizace na vyšší úrovni než v městských knihovnách, kde se záznamy převážně stahují z Národní knihovny. Dotazované jsem vybíral tak, abych vytvořil co největší diverzitu, co se týče:

- Popisovaných materiálů (obsah, nosič, formát, stáří, jazyk atd.)
- Knihovních systémů
- Pod koho knihovny spadají
- Různé úrovně zkušeností dotazovaných katalogizátorů

Tabulka číslo 1 – Seznam dotazovaných

Typ instituce	Dotazovaný
Národní knihovna	Mgr. Edita Lichtenbergová
velká akademická knihovna	Dotazovaná číslo 2
menší, dobře financovaná knihovna patřící pod Akademií věd	Dotazovaná číslo 3
velká oborově specializovaná knihovna	Dotazovaná číslo 4
střední, časově a tematicky specializovaná knihovna zodpovídající se jednomu z ministerstev	Dotazovaná číslo 5
střední odborně zaměřená knihovna	Dotazovaná číslo 6

Na přání některých dotazovaných došlo k anonymizaci všech dotazovaných a jejich institucí, s výjimkou Edity Lichtenbergové, jejíž odpovědi jsou natolik specifické, že i po

anonymizaci je patrné, od koho informace pochází. Z tohoto důvodu jsem se rozhodl, že bude lepší odeslat tento rozhovor k autorizaci a ponechat Mgr. Lichtenbergovou neanonymizovanou.

Převážná část rozhovorů (4/6) byla vedena s katalogizátory, kteří ve svých knihovnách figurují jako hlavní katalogizátoři (nebo v ekvivalentní pozici) a záznamy nejen tvoří, ale i kontrolují po ostatních katalogizátorech.

4.1.2 Sestavení a zpracování rozhovorů

Při sestavování rozhovorů jsem musel zohlednit rozdíly mezi jednotlivými dotazovanými. Nešlo strukturovaně pokládat všem ty samé dotazy ve stejné podobě. I to byl jeden z důvodů, proč jsem se přiklonil k polostrukturovanému způsobu vedení rozhovoru. Tato metoda mi umožnila sestavit rozhovory na míru každému dotazovanému a ptát se více prostřednictvím souboru témat připravených podle mých preliminárních hypotéz než konkrétních užších otázek, což uvolnilo atmosféru a dovolilo mi získat i informace, které bych z dotazovaných pravděpodobně jinak nedostal, a zároveň orientačně zmapovat rozsah jejich vědomostí a zájmu o jednotlivých tématech.

Výběr Edity Lichtenbergové, která by se dala označit za hlavní zdroj, jako první dotazované přinesl tu výhodu, že ucelil mou metodiku a ukázal mi, která témata je třeba s dalšími dotazovanými zejména řešit. Nevýhodou bylo, že jsem musel v průběhu výzkumu odeslat Mgr. Lichtenbergové dva e-maily s doplňujícími otázkami, které nebyly na začátku výzkumu patrné jako relevantní témata.

Rozhovory jsem nahrával a při jejich zpětném zpracování jsem použil metodu simultánní transkripce. Poté jsem si vytvořil seznam s probranými tématy, kde jsem si označil témata a přiřadil k nim příslušné dotazované, když se k něčemu v tématu vyjádřili.

4.2 Analýza témat rozhovorů

4.2.1 Témata úzce související s přechodem na nová katalogizační pravidla

4.2.1.1 Metodika

Jedním ze základních problémů při přechodu na nová katalogizační pravidla je tvorba metodiky, obzvláště pokud se jedná o přechod v neanglofonní zemi jako je Česká republika. Už při samotném překladačném pravidel je nutné dbát na vhodně zvolenou terminologii, která často ani nemusí v daném jazyce ještě existovat, nemluvě o tom, že se překladatelé musí zvládnout vypořádat s matoucí nebo nejasnou terminologií ve zdroji (například původně špatně

vysvětlený rozdíl mezi „transcription“ a „record“) nebo se slovy, které mají ve zdrojovém jazyce více významů (například „record“¹⁰). RSC si je tohoto úskalí vědoma a pracuje teď mimo jiné na zjednodušení jazyka v pravidlech RDA, aby byla přístupnější a snadněji pochopitelná pro neanglofonní země a přilákala je k přechodu na RDA (RSC [online], 2016).

Národní knihovna si těchto výzev byla vědoma a díky dřívějšímu přechodu na AACR2R i lépe připravena. Tehdejší změna byla pro Národní knihovnu mnohem náročnější, protože na rozdíl od přechodu na RDA, katalogizátoři nebyli v době přechodu na AACR2R na práci s pravidly zvyklí – k dispozici byla pouze Nádvorníkova Pravidla jmenného katalogu (Nádvorník, 1969) a ta se tehdy nepoužívala příliš detailně, katalogizátoři byli zvyklí pracovat spíše s drobnými manuály, které se týkaly formátu. Tohle byl pak při přechodu problém, o kterém se v rozhovoru zmiňuje Mgr. Lichtenbergová: „*Lidé byli zvyklí pracovat pouze s tím jedním manuálem a tím pádem, když potom měli přejít na formální pravidla, tak ta pravidla vcelku dosti ignorovali dlouho a snažili se čerpat informace jenom z toho formátu, což samozřejmě možné není.*“ (Rozhovor s E. Lichtenbergovou, 2017).

Přechod na RDA byl i z tohoto důvodu pro Národní knihovnu snazší – nejenže už katalogizátoři byli zvyklí na práci s pravidly jako s celkem, zároveň i značná část pravidel a tím pádem i podoba polí v MARCu, což je pro katalogizátora v praxi to nejdůležitější, zůstala nezměněna. Díky této podobnosti bylo možné při tvorbě čerpat nejen ze zahraničních zdrojů, ale i z minulé práce na AACR2R (Rozhovor s E. Lichtenbergovou, 2017). Podobnost je tak vysoká, že někteří katalogizátoři (možná i z důvodu toho, že nemají přístup k *RDA Toolkitu*) sáhnou při problému, který není v RDA nastíněn, pro pravidlech AACR2R (Rozhovor s dotazovanou číslo 3, 2017).

Pro práci na metodice, což je dlouhodobý úkol, vzhledem k tomu, že se pravidla neustále vyvíjí a aktualizují, byl v Národní knihovně ustanoven odborný tým, kde byli pracovníci z Národní knihovny, kteří se zabývají popisem tištěných monografií a periodik. Dále byly už v počátcích přizvány dvě knihovnice z jiných knihoven, aby byl zajištěn přesah. Jedna byla z krajské a druhá z univerzitní knihovny. Základ se dělal kolektivně, pak se to předalo pracovní skupině. Tento tým společně s pracovní skupinou Národní knihovny zajišťoval přechod, práci

---

¹⁰ Může mimo jiné znamenat: nahrávka (fyzická jednotka hudebniny), nahrávka (elektronický záznam hudebniny), bibliografický záznam, volný zápis bibliografického údaje, statistický údaj něčeho (například údajů z katalogu – a record of records) a další.

na metodice a nyní má na starost sledování změn v *RDA Toolkitu*, jejich interpretaci a absorpci do české národní metodiky (Rozhovor s E. Lichtenbergovou, 2017).

Pro některé knihovny je ale metodika Národní knihovny pro každodenní využití v praxi příliš obsáhlá. Z rozhovorů s dotazovanými katalogizátorkami číslo 2 a číslo 3 jsem zjistil, že vzhledem k tomu, že mají na pracovištích vysokou fluktuaci katalogizátorů, je pro tyto knihovny výhodné mít pro své katalogizátory připravenou značně zkrácenou, komprehensivní verzi metodiky (cca 20 stran a méně). Tato verze zahrnuje pouze základní pravidla o interpunkci, psaní velkých písmen, popis hlavních změn, které RDA přináší (leader, pole 040, 264, 336, 337, 338) a instrukce pro specifická pole, která se jim v jejich knihovnách hodí využívat (například pole 561 – poznámka o historii vlastnictví nebo 563 – poznámka o vazbě). Změny v metodice, které zveřejňuje Národní knihovna berou v potaz a aktualizují podle nich své metodiky. Po kompletní metodice Národní knihovny má smysl sahat pouze v případě, že katalogizátoři narazí na nějaký problém.

4.2.1.2 Organizační a administrativní problémy při přechodu

Při přechodu na nová pravidla je nezbytné, aby byla zvládnutá organizační struktura a aby fungovaly komunikační linie projektu. Informace musí proudit nejenom mezi jednotlivými týmy, které pracují na dílčích úkolech, ale i k vedení projektu. Problém nastává, když ve vedení probíhají časté personální změny. Tohle je zejména náročné u projektů, které trvají delší dobu, čehož je přechod na nová katalogizační pravidla zářným příkladem. Knihovny spadají do sféry působnosti ministerstva kultury, jehož personální obsazení, stejně jako ostatních orgánů státní správy, se často mění s vyvíjející se politickou situací, což vyvolává určitou nejistotu v tom, jak dlouho bude mít jaký projekt podporu a kdo bude stát v jeho čele.

Co se týče komunikace změn a aktualizací pravidel ze strany Národní knihovny, jsou respondentky názorově rozpolceny. Na jedné straně tu panuje názor, že informace o změnách v metodice se ke katalogizátorům dostávají pozdě, často z druhé nebo třetí ruky. Na druhé straně jsou tu respondentky, které jsou se současným stavem spokojeny. Je ale nutno dodat, že při položení dodatečných otázek, jsem se dozvěděl, že všichni, co jsou s tokem informací spokojeni, získávají informace o změnách z vedení svých institucí, a ne přímo z Národní

knihovny. K získávání informací o změnách z Národní knihovny je třeba buď sledovat pravidelně jejich webové stránky, nebo mít to štěstí a být odběratelem správného Listervu¹¹.

Edita Lichtenbergová v rozhovoru poukazuje na komunikační nedostatky, které ze strany Národní knihovny vyvstaly už během samotného projektu: „*Možná že spíš z toho organizačního hlediska, tam vidím problém v tom šíření informací a v tom, že jsme vlastně rozhodovali na pracovních skupinách, kde jsou lidé, kteří se katalogizací zabývají a jsou minimálně z městských knihoven se slušnou katalogizační úrovní. Možná jsme podcenili práci těch, kdo mají na starosti knihovní systémy, protože až dodatečně se k nám donášelo, že ty nejmenší knihovny nebyly dostatečně informovány, co se po nich chce a docela dost zůstaly v rukou knihovnických systémů. To znamená, že firmy, co spravují knihovní systémy, viděly v přechodu pouze možnost zisku.*“ Jako řešení vidí užší spolupráci se správci knihovnických systémů, ať už se strany firem, nebo systémových knihovníků, kteří tyto systémy spravují. Dle mého názoru se na vině nemalou mírou podílí i to, že v České republice neexistuje žádný orgán, který by katalogizátory sdružoval podobně jako například SKIP (Svaz knihovníků a informačních pracovníků) nebo SKC (Souborných katalog České republiky Caslin), i kdyby měl fungovat pouze na sociálních médiích, jak je tomu zvykem v zahraničí. Chtít po katalogizátorech, aby pravidelně kontrolovali stránky Národní knihovny, jestli náhodou nevyšla aktualizace pravidel mi přijde nepohodlné a dalo by se říct, že i zpátečnické. Je třeba modernizovat nejenom systémy a pravidla, ale i způsob, jakým tyto změny svým kolegům sdělujeme.

Dalším významným organizačním milníkem při přechodu na nová katalogizační pravidla je správně vybrat termín, kdy pravidla reálně vejdou v praxi. Je nutné vzít v potaz období, kdy je v knihovnách nejmenší akvizice, aby měli katalogizátoři co nejvíce času přizpůsobit se nastávajícím změnám. Tuto výzvu Národní knihovna zvládla brilantně tím, že si k přechodu vybrala duben, kdy je minimální akvizice, ale zároveň si ještě zaměstnanci nevybírají dovolenou (Rozhovor s dotazovanou číslo 2, 2017). I když o této problematice ne všichni dotazovaní uvažovali, zpětně to oceňují jako dobře vyřešený problém, který jim ulehčil práci.

4.2.1.3 Školení a kapacity

Jeden ze zásadních problémů, které s sebou přechod na nová katalogizační pravidla přenáší, je nutnost navýšit kapacity, pokud je to alespoň trochu možné, a zaškolit

---

¹¹ Anglický výraz pro elektronický mailing list, který může obsahat stovky, ale i tisíce a desetitisíce adresátů. Například: Knihovna, KatPol, Sts-l, Eri-l a mnohé další.

katalogizátory, ať už nové, nebo stávající v práci s novou metodikou. Národní knihovna problém zaškolování na nová pravidla v minulosti řešila a řeší i nadále vodopádovou metodou, kdy si na kurzy pozve katalogizátory ústředních specializovaných knihoven a krajských knihoven, kteří pak dále školí dál v knihovnách, které pod ně spadají. Tato metoda je vysoce závislá na tom, že knihovny na kurz vyšlou své největší odborníky, kteří jsou schopni v krátkém čase absorbovat značné množství informací, které pak musí předat dál v nezměněné formě. Vodopádová metoda Národní knihovny je veskrze úspěšná a osvědčená, byť by se dala suplementovat učebními pomůckami jako jsou webcasty a webináře, čímž by se zajistilo, že výuka bude probíhat i paralelně a zároveň bude probíhat i samovolná kontrola kvality informací, které zástupci předávají svým knihovnám.

Národní knihovna už jednu elektronickou pomůcku pro výuku pravidel používá – e-learning na Moodle, z mého výzkumu a osobních zkušeností ale vyplývá, že o něm bohužel téměř nikdo neví. Vznikl v roce 2006 jako podpora doznívajícího přechodu na AACR2R (Rozhovor s E. Lichtenbergovou, 2017).

Obrázek číslo 2 – Moodle s kurzy Národní knihovny (*MOODLE pro hostování kurzů: Univerzita Karlova* [online], 2015)

Kurzy

▼ Sbalit vše

▼ Národní knihovna ČR

- Kurz 1: Tištěné monografie 1 (RDA, MARC 21), Základní kurz katalogizace ve formátu MARC21
- Kurz 2: Tištěné pokračující zdroje (RDA, MARC21)
- Kurz 3: Tištěné monografie 2 (RDA/MARC21). Katalogizace na doporučené úrovni.
- Základy akvizice

Jak jsem již psal v kapitole 4.2.1.1, některé knihovny si při školení pomáhají vlastní metodikou. Tu pak dostanou noví katalogizátoři vytištěnou při nástupu nebo visí sdílená na

nějaké formě intranetu. Školení nových katalogizátorů je i díky ní vcelku dobře fungující proces, který dosáhl vysoké efektivity z důvodu toho, že katalogizační profese jde ruku v ruce s vysokou fluktuací zaměstnanců, která se váže k platovým podmínkám a často i vysokým požadavkům na kvalitu a kvantitu vykonávané práce.

Jedním z problémů, které souvisí s přechodem na nová katalogizační pravidla v našem prostředí dlouhodobě, jsou kapacity. Se změnou přichází zpravidla nutnost konvertovat záznamy, pokud je chceme odesílat do SKC (existuje však výjimka pro záznamy z nedokončených retrokonverzí), a na to a další činnosti spojené s přechodem jsou potřeba kapacity, které jsou dlouhodobě nedostatečné z důvodu podfinancování knihovnického sektoru.

Na toto téma v Národní knihovně myslí neustále a při návrhu změn zvažují i to, jaké bude mít každý krok dopad na knihovny: „...vždycky se to řeší i s tím, že to bude mít nějaký dopad na knihovny. Dopad třeba na kapacity v knihovnách, to je taky důležité zmiňovat.“ (Rozhovor s E. Lichtenbergovou, 2017). Tento problém ale bohužel nemá snadné řešení, výrazně lepší platy knihovníků například v Americe jdou ruku v ruce i s vysokým školným, které je nutné zaplatit, aby mohl knihovník získat titul na některé z vysokých škol akreditovaných od ALA a mohl se vůbec o místo v některé z amerických knihoven ucházet.

S kapacitami bojují jak malé knihovny, tak i velké, a ke zjištění dopadů tohoto problému na praxi stačí pouze nahlédnout do báze autorit. Tým pracovníků, který na nich pracuje, je sice tvořen těmi nejlepšími odborníky, je ale silně poddimenzovaný, a tak se často stává, že autoritu buď nenajdete, nebo ji najdete duplicitně. Problém se řeší v rámci projektu VISK 9/I a VISK 9/II, ale i tak je nedostatek lidí, kteří by bázi spravovali, hlavním nedostatkem, který by bylo třeba v budoucnu vyřešit (Rozhovor s dotazovanou číslo 2, 2017). Ne všechny knihovny autoritní záznamy tvoří, protože je to časově náročná práce, která je zdržuje ve tvorbě bibliografických záznamů, a když už se tvoří, je tu stejně jako v SKC problém s kvalitou odesílaných dat.

V některých knihovnách se problém s kapacitami v katalogizaci vykryvá studenty, problém ovšem je, že je to dočasné řešení, které ne vždy přináší dlouhodobé výsledky – knihovna do studenta investuje čas a peníze v rámci školení a ten pak po pár měsících odejde, buď z finančních důvodů, nebo protože nevydrží často vysoké tempo záznam/hodina. Některé knihovny se dokonce zdráhají studenty vůbec nabírat, protože se obávají, že u nich pouze získají

„know how“¹² a odejdou někam jinam. To samozřejmě není dlouhodobě udržitelné a tato politika je i jedním z důvodů, proč se katalogizační oddělení například v Národní technické knihovně momentálně ocitlo v krizi, kdy chybí nejen řadoví katalogizátoři, ale i vedoucí pracovníci.

Opačný extrém je k vidění například v knihovně Jana Palacha na Filozofické fakultě, kde se na některé katalogizační pozice nabírají výhradně studenti, od kterých se vyžaduje znalost nějakého netradičního jazyka nebo specifických metod používaných v daném oboru z důvodu věcného popisu (například archeologie). V této knihovně jsou v rámci navyšování kapacit potřeba spíše lidé, kteří by práci studentů kontrolovali.

4.2.1.4 *Budoucí přechody*

V rámci přípravy na budoucnost se může zdát, že teď krátce po přechodu na RDA není potřeba nic řešit, protože se nic momentálně nechystá. Opak je ale pravdou – příprava na přechod může spočívat mimo jiné i v čištění katalogů od špatných záznamů, což je kontinuální činnost, která může retrospektivně zabrat i několik desetiletí, obzvlášť při současných kapacitách. Pro většinu knihoven je tvorba nových záznamů prioritní, takže čištění katalogu je spíše práce na období, kdy je menší akvizice. Čistota katalogů a co nejideálnější stav vložených dat je pro přechod zásadní, například při přechodu na RDA měla Národní knihovna problém se selekčními údaji, které vznikaly v dobách, kdy se katalogovalo jiným způsobem, takže pro jejich potřeby byla tato zastaralá vložená data nevhodná (Rozhovor s E. Lichtenbergovou, 2017).

Katalogy se momentálně v různých knihovnách nacházejí v různých stavech, každá knihovna se potýká se svými specifickými problémy, ať už se jedná například o zbytky konverzí z TINLIBu¹³, nebo o proces retrospektivní katalogizace. Důležité je, aby katalogy byly v co nejlepším stavu a připraveny na cokoliv, ať už je to změna katalogizačních pravidel, nebo třeba změna formátu, která nám v nedaleké budoucnosti reálně hrozí.

---

¹² Překlad: „vědět-jak“ – anglické sousloví popisující technologické a informační předpoklady a znalosti pro vykonávání určité činnosti.

¹³ TINLIB je automatizovaný knihovnický systém britské firmy IME, v České republice se nakupoval v první polovině devadesátých let.

4.2.2 Témata související s problematikou přechodu na RDA

4.2.2.1 Problematika pravidel samotných

Z rozhovorů vyplývá, že spokojenost s pravidly RDA je mezi katalogizátory teď, dva roky po zavedení pravidel, převážně vcelku vysoká, obzvlášť pokud vezmeme v úvahu prvotní obavy a rezistenci ke změně, která byla značná, i když ne nesrovnatelně vyšší než v zahraničí. Obavy z RDA jsou ilustrovány například v komentářích u článku Heleny Dvořákové o RDA: *„Vrelo suhlasim s autorkou clanku, perfektne to bolo vyjadrene v anotacii k clanku: Helena Dvorakova se v nem zamysli nad novymi katalogizacnimi pravidly a upozornuje na jejich nesoulad se zakladnim poslanim knihovniku: usporadat neusporadany svet informaci. K tomu niet co dodat, snad len to, ze je az nepochopitelne, co stale zenie niekoho, aby sa veci neustale menili - a vzdy k horsiemu. To sa tyka nakoniec aj citacnej normy a vnasa do veci iba zmatok. Ked som bola naposledy prave na seminari, kde predstavovali nove pravidla RDA, vysledok bol ten, ze sa tam vsetci pohadali – no nadherny vysledok. Kdeze zdravy rozum je...“* a *„Zcela souhlasím s autorkou článku... nová pravidla mají svá pro a proti. Mnohdy se obávám, že proti. Zdá se mi, že z uživatelů děláme "hloupé"... vše se jim "zjednodušuje" ať je to vyhledávání (googlovský systém jednoho pole) nebo údajná přehlednost katalogizačního lístku (pravidla RDA, lístek je dle mého mínění delší a nepřehledný...).* Pak se ale nesmíme divit, že lidé všeobecně *"hloupnou"*... *my jim ani, teď to myslím v globálu, nedáme šanci, aby používali mozek, aby se zamysleli, vše je jim neseno na zlatém podnose v co nejjednodušší formě. A to se mi zdá jako obrovská chyba dnešní doby.*“ (Dvořáková [online], 2015).

Z komentářů je patrná nejen obava z nástupu RDA a jestli to bude mít smysl, ale i jistý strach z postupu doby, což je jedním z knihovnických paradoxů, kdy je knihovnictví na jednu stranu celkem progresivní (e-zdroje, deštníky, čtečky, powerbanky, deskové hry, makerspaces, nové technologie), ale zároveň rezistentní vůči změnám – přijmeme nové, pokud to nijak neohrozí to tradiční, staré.

To je patrné i v našem prostředí, protože z mého výzkumu vyplynulo, že ne všichni čeští katalogizátoři přijímají nová pravidla s otevřenou náručí. Mezi dotazovanými se objevila i katalogizátorka, která je proti pravidlům RDA tak silně zaujatá, že když se dozvěděla, o jakém tématu se rozhovor povede, atmosféra znatelně ochladla (shodou náhod se stalo, že při sjednávání termínu rozhovoru, což se dělo přes třetí osobu, jí bylo sděleno pouze, že se jedná o rozhovor na téma katalogizace). *„Bylo by lepší, kdyby ty pravidla nebyly a katalogizovala se nadále v AACR2.“* (Rozhovor s dotazovanou číslo 5, 2017).

Z rozhovoru byla pořízena nejkratší nahrávka (17 minut). Jsem toho názoru, že přestože dotazovaná kurzy Národní knihovny k přechodu na RDA navštěvovala, nebyla buď správně (nebo případně dostatečně srozumitelně) Národní knihovnou informována o smyslu a důvodu přechodu, nebo byla natolik rezistentní vůči jakékoliv změně, že vysvětlení vytěsnila. Obě potenciální hypotézy jsou dle mého názoru značně alarmující a poukazují na problém v celoživotním vzdělávání knihovníků v ČR.

Co na pravidlech ale dotazovaným do jisté míry vadilo všem byla jejich přílišná volnost, která umožňuje knihovnám vzít si z pravidel někdy jen to, co potřebují: *„Pokud bych se měla vyjádřit k pravidlům jako k celku, tak to je pravda, že byly vytvořeny pro mezinárodní spolupráci. Možná že tam je problém v tom, že jsou až moc volná. Je tam místo pro to, aby si knihovna, nebo tedy ta katalogizační agentura, rozhodla, jak bude popisovat. Může se stát, že to není na 100 %.“* (Rozhovor s E. Lichtenbergovou, 2017).

Další dotazované zase vadilo nastavení interpunkce v systému, obzvlášť pokud člověk přechází mezi knihovnami, kde se systémy nebo nastavení liší (Rozhovor s dotazovanou číslo 3, 2017). Další připomínku, která se okrajově dotýká obou přechozích problémů, zmínila dotazovaná číslo 2, která zase poukázala na problém katalogizátorů, kteří katalogizují ve více než jedné instituci, čímž jim může vznikat jistá schizofrenní situace z důvodu práce se dvěma částečně odlišnými metodikami: *„Ano občas za mnou přišla, že se jí něco nezdá. Sice nerada takhle bourám autoritu někomu jinému, ale oni jí v NTK tvrdili strašný bludy, a byla bych sama proti sobě, kdybych jí v tom nechala, protože by pak ty chyby dělala v mé knihovně. A pravidla jsou jen jedny. Ale ona pak byla v takové schizofrenní situaci – v knihovně A se to dělá tak, v knihovně B jinak.“* (Rozhovor s dotazovanou číslo 2, 2017).

Dotazované katalogizátorky se v rámci tématu problematiky RDA vyjádřily i k otázce nakladatelských údajů, o které blíže píší v kapitole 1.2.3. Reakce byly veskrze podobné: je to škoda, ale v tuhle chvíli nemáme čas to řešit. Nejlépe to asi vystihuje tato odpověď: *„Když RDA vyšlo, tak měly být rejstříky na všechno, jak na vydavatele, tak i věcný. Všechny tyhle věci měly bejt a my je v podstatě nemáme. Samozřejmě by to mělo být v úvaze, ten vydavatel, ale vzhledem k tomu, že nestíháme vytvářet autority na autory, tak ty vydavatelé tak nehoří.“* (Rozhovor s dotazovanou číslo 3, 2017).

Dotazovaná katalogizátorka číslo 4 jde v úvaze o problematice tvorby autorit ještě o krok dál: *„To je stejný jako časopisy. Dá se to řešit propojovacím polem. Tvorba autorit... to nevím*

jestli... no nevím, jestli to je vůbec podstatnej důvod. U nás čtenáři hledají vždy podle let. Většinou je zajímavá doba v určitý zemi, některý třeba jen jeden rok.“ (Rozhovor s dotazovanou číslo 4, 2017). Z odpovědi vyplývá, že i badatelé historického fondu, kteří by teoreticky měli z vyhledávání v databázi nakladatelů a vydavatelů největší užitek, o tento údaj zatím nemají zájem. Otázkou je, jestli skutečně nemají zájem, nebo jsou si pouze vědomi faktu, že i kdyby zájem měli, momentálně se podle tohoto údaje prakticky vyhledávat nedá.

Opačný názor ale překvapivě měla dotazovaná číslo 5, která bere doslovný přepis nakladatelských údajů tak, jak jsou na titulní straně, jako jednu z mála věcí, kterou na RDA oceňuje, patrně protože jí to ulehčuje práci. Zejména uvítala možnost použít v tomto poli (264) více indikátorů na druhé pozici pro různé druhy vydavatelů (Rozhovor s dotazovanou číslo 5, 2017). Tato novinka je však trnem v oku dotazované číslo 2, která si stěžovala, že jí katalogizátoři začali tento indikátor funkce používat chybně – například tak, že označují nakladatele monografie číslem 3 (výrobce). Tento indikátor se ale vztahuje k tiskaři, nikoliv k nakladateli (Rozhovor s dotazovanou číslo 2, 2017).

Jeden z nesporně pozitivních dopadů pravidel RDA v českém prostředí je to, že s sebou přinesla zánik „pravidla tří“ (viz kapitola 1.2.2). Nyní se v souladu s českou legislativou mohou skenovat a zpřístupňovat stránky dokumentů s obsahem. Za tento krok směrem k vyššímu komfortu uživatelů při vyhledávání vděčí knihovny právě pravidlům RDA a jejich požadavku vypsát do záznamu všechny autory. Tuto změnu všechny dotazované ocenily a ty z odborných knihoven i zmínily, že se jim dostalo pozitivní zpětné vazby od uživatelů.

4.2.2.2 *RDA Toolkit*

O problematice *RDA Toolkitu* se zmiňují v kapitole 1.2.3. Z mého výzkumu vyplývá, že většinou katalogizátoři u nás nevidí benefit v používání *RDA Toolkitu*, pravděpodobně z toho důvodu, že ho kvůli jeho zpoplatnění důvěrně zná (mimo tým Národní knihovny pracující na metodice v České republice) málokdo, a to i navzdory tomu, že k dalšímu vývoji katalogizace jako knihovního procesu je podrobné studium *RDA Toolkitu* a toho, co nám nabízí, naprosto zásadní.

Kdo sleduje *RDA Toolkit*, dostane se k více příkladům a detailnějšímu vysvětlení katalogizačních problémů, bohužel kvůli jeho zpoplatnění se u nás přístup mimo Národní knihovnu nekupuje. Z momentálních vyjednávání o cenách v rámci projektu CzechELib vyplývá, že se *RDA Toolkit* na celonárodní úrovni navzdory mé apelaci na členy projektu kupovat nebude, protože se nejedná o klíčový zdroj. K *Toolkitu* se tedy dostanou pouze katalogizátoři, kteří přesvědčí svou knihovnu, aby jim jej zaplatila, nebo ti, kteří si ho koupí na své náklady.

Dotazované katalogizátorky byly ohledně využívání *Toolkitu* většinou toho názoru, že pro jejich každodenní potřeby není užitečný. Pravdou je, že tvůrci *RDA Toolkit* jsou si vědomi toho, že pro běžné použití je třeba ho ještě dále upravovat, což momentálně řeší v rámci projektu 3R, o čemž se zmiňují v teoretické části práce v kapitole 1.2.4.

Místo konzultace s *RDA Toolkitem* v případech, kdy česká interpretace metodiky selže, se většina katalogizátorů obrací na službu Národní knihovny „*Dotazy ke katalogizaci*“, kde si můžou projít všechny zadané dotazy podle několika filtrů nebo si případně zadat vlastní. Pokud mají pocit, že je problém urgentní, řeší se telefonickou konzultací (Rozhovor s E. Lichtenbergovou, 2017).

Do *Dotazů ke katalogizaci* chodí dotazy na RDA (viz obrázek číslo 2), ale není jich víc než dotazů ostatních typů, z čehož vyplývá, že přechod na RDA problematiku sporných popisovaných jednotek sice nevyřešil, ale ani nijak zásadně nezhoršil.

Obrázek číslo 3 – Zeptej se knihovny (Vyhledávání dotazů. In: *Odborné činnosti: Dotazy ke katalogizaci* [online], 2000)

Č.	Charakteristika	Typ	Připomínkovat	Zobrazit
674	Dobry den, na TL sb. Das Erwachen der Völker, Berlin, Patria, 1901? je mimo editora a spoluprac. uve...	XXX	✗	✓
673	Je podle RDA autorský kolektiv totéž co přímí autoři? Máme publikaci, kde na titulní straně není uve...	XXX	✗	✓
668	Dobry den, v dodatku z roku 2013 MARC21 Bibliografický formát, který NKP vydala 2014, jsem našla, ...	XXX	✗	✓
650	Dobry den, chtěla bych se zeptat, jak je to s interpunkcí v RDA. Podle příručky: Přesně podle pro...	XXX	✗	✓
647	Patří souběžné údaje stále do jednoho bloku podle jazyků nebo se s pravidly RDA praxe změnila? Zaraz...	XXX	✓	✓
645	Co správně patří do pole 338 v případě tištěného článku? Na poslední schůzce skupiny ANL, která se k...	ANL	✗	✓
631	Dobry den, prosím o radu, zda podle pravidel RDA zapsat editory sborníku konference vydaného v Indii...	MON	✗	✓
630	Má se dle RDA uvést do údajů o vydání celá fráze, pokud je např. v publikaci uvedeno "First publishe...	XXX	✗	✓
628	Jaký výraz se dle RDA používá u neúplného díla v údajích o rozsahu v podpoli \$a? Metodika uvádí 30...	XXX	✗	✓
625	Jak se podle RDA v oblasti fyzického popisu řeší v rozsahu dokumentu skloňování slovo "strana"? M...	XXX	✗	✓
623	Dobry den, publikace je sborník na určité téma. Na titulní straně je uveden editor a 6 překladatelů...	XXX	✗	✓
617	Podle RDA se neuvádí v poli 300b počet např. ilustrací, pouze termín, a to s malým písmenem. Vzhlede...	ANL	✗	✓
616	Jak podle RDA zapisovat do pole 504b údaje o počtu literatury/bibliografie, když seznam není číselna...	ANL	✗	✓
615	Jak podle RDA postupovat v případě zápisu článku, který je na pokračování, z názvu to není patrné, n...	ANL	✓	✓
614	Dle příručky Katalogizace podle RDA ... "se v údajích o odpovědnosti obvykle nevynechává ani název o...	XXX	✗	✓
612	Dobry den, prosím o aktualizaci dotazu číslo 300 - pro pravidla RDA...	XXX	✗	✓
611	Dobry den, ráda bych se zeptala, kam zapsat údaj, který jsme při katalogizaci zvukových záznamů podl...	ZVZ	✗	✓
610	Problém se zapisováním článků - rozhovorů. 1. Kdo je hlavním autorem rozhovoru(koho uvést do pole 1...	ANL	✗	✓
609	Dobry den, prosím o aktualizaci dotazu číslo 529 - pro pravidla RDA...	XXX	✗	✓
606	Umožňují RDA i při zápisu jména nakladatele (stejně jako při zápisu místa vydání) vynechat předložky...	XXX	✗	✓
605	Jak v RDA máme zpracovat klasický případ „nakladatelství Karolinum“. Na titulním listě j...	MON	✗	✓
604	Nejsem informovaná o všech novinkách ohledně pravidel RDA....	XXX	✗	✓
602	Dobry den, čtenáři ve veřejných knihovnách velmi často vyžadují informace vztahující se k označení ...	MON	✗	✓
601	Jak správně vytvořit záznam upravených textů dle RDA? Dle AACR2 (a předpokládám, že stejné to bude i...	XXX	✗	✓

4.2.2.3 Chybovost RDA

Existuje jedna věc, na které se všechny dotazované katalogizátorky jednohlasně shodly – fakt, že s příchodem pravidel RDA vzrostla chybovost záznamů. To se dalo předvídat, protože je jasné, že s přechodem se musí pojit i období, kdy si budou katalogizátoři pravidla osvojovat, a s tím souvisí i jisté procento chyb, které se v této době bude objevovat.

Ačkoliv se dotazované shodly, že chybovost s RDA vzrostla, každá má svůj vlastní názor na to kde, což je pravděpodobně způsobeno tím, že má každá dotazovaná trochu jiné pole působnosti a jiné podmínky.

Dotazovaná číslo 4 se domnívá, že k největšímu objemu chyb kvůli pravidlům RDA dochází v záznamech, které se přepracovávají z AACR2R, protože se na spoustu věcí zapomene: *„Nejčastější chyby – vynechává se údaj, že se jedná o záznam v RDA. Když se to posílá přes systém do Souborného katalogu, tak to ten systém odmítne vzít. Chybí i údaje o lokalizaci, signatura a tak. Často lidi nepřepisují pole pro nakladatele.“* (Rozhovor s dotazovanou číslo 4, 2017). Mezi hlavní problémy v tomto případě tedy patří podpole „e“ (pravidla popisu) v poli 040 (zdroj katalogizace), změna pole nakladatelských údajů z 260 na 264 s příslušnými indikátory a samozřejmě pole popisující typ obsahu, média a nosiče (336,337 a 338).

Dotazovaná číslo 3 má pocit, že nejvíce chyb kvůli RDA vzniká z toho důvodu, že ještě nejsou plně přenastavená systémová nastavení a importované šablony. Popřípadě také fakt, že se v šablonách vyskytují zbytky pravidel AACR2. Dále také šablony nereagují dostatečně rychle na změny v metodice (Rozhovor s dotazovanou číslo 3, 2017).

Dle mého názoru je tento problém častější ve větších knihovnách, kde komunikace mezi katalogizátory a systémovými knihovníky neprobíhá na každodenní úrovni. Z odpovědí dotazovaných z menších a některých středních knihoven je zdánlivě patrné, že si tam svých systémových knihovníků více váží a jsou s nimi i ve větší míře spokojeni (Rozhovor s dotazovanou číslo 6, 2017).

K tématu chybovosti se váže i jedna velice zásadní otázka pro evaluaci pravidel RDA jako takových: Jsou pravidla RDA na naučení snazší než předchozí pravidla? Na toto téma dotazované odpovídaly buď ano, nebo také že nepoznaly rozdíl. Díky jisté podobnosti, která mezi RDA a AACR2R existuje, alespoň tedy ve formátu MARC21, se školící proces tolik nezměnil. Pravidla RDA mají i v MARCu proti AACR2R svá specifika (rozepisování zkratk,

psaní velkých/malých písmen, výše zmíněná pole obsahu, média a nosiče, ...), ale v jádru se zatím jedná o školení na vykonávání té samé činnosti v knihovním procesu.

Co se změnilo je srozumitelnost pravidel. Dotazovaná číslo 2 se domnívá, že pravidla RDA jsou pro moderního knihovníka srozumitelnější než pravidla předchozí. Více se prý odvíjejí od současného myšlení a práce s informačními technologiemi (Rozhovor s dotazovanou číslo 2, 2017). Tato srozumitelnost by se měla příští rok v dubnu o něco zvýšit díky projektu 3R, o kterém se zmiňuji v kapitole 1.2.4.

4.2.3 Témata okrajově související s přechodem na nová katalogizační pravidla

4.2.3.1 BIBFRAME

Jedním z hlavních okrajových témat, která souvisejí s přechodem, je problematika nového formátu. Pravidla RDA nikdy nenabudou svého plného potenciálu, pokud je bude držet zpátky zastaralý formát MARC21. Z mého výzkumu vyplývá, že stranou Národní knihovny se směrem k vývoji nového formátu zraky českého knihovnictví příliš neupínají. Ale ani v Národní knihovně žádné přípravy na nový formát neprobíhají – spíše se čeká na to, co se bude kolem nových formátů dít: *„Pro mě je nepříjemné, že není vyvíjen [BIBFRAME] jako jediná alternativa. Vadí mi, že teď soupeří s dříve vzniklým OCLC. My budeme čekat, až dojde k tomu, že to v angloamerickém světě bude přijato jako ta jejich národní norma. A na základě toho, až to bude mezinárodně implementováno. Myslím si, že pro výměnu dat je MARC21 velice výhodný. A je možné, že sice bude něco jiného, ale stále tu bude pro výměnu dat fungovat vedle MARC21. Předpokládám, že se nebude vyvíjet nic nového. My se připravujeme na BIBFRAME spíš tím, že se snažíme dát do kupy naše data a vylepšit jejich kvalitu. U záznamů z retrokonverze je velký problém.“* (Rozhovor s E. Lichtenbergovou, 2017).

Dotazované z řad katalogizátorek na BIBFRAME buď nemají žádný názor, nevědí, co BIBFRAME je, nebo sdílejí názor Národní knihovny. Momentálně se české knihovnictví vyskytuje ve fázi „čekání“, kdy předstíráme, že se nic neděje. Národní knihovna čeká na vývoj situace na západě a katalogizátoři čekají na to, co jim přikáže Národní knihovna. Reálnou hrozbou je, že na nový formát budeme v lepším případě jen nepřipraveni a přechod se tím o pár let prodlouží. V horším případě budou proti přechodu knihovníci aktivně bojovat a přechod (a s ním i automatizace) se může zpozdít i o desítky let.

4.2.3.2 Knihovní systémy

Krom výše zmiňované situace v Národní knihovně (viz kapitola 4.2.1.2), kdy byli v rámci práce na přechodu na nová katalogizační pravidla přizváni zástupci hlavní knihovních systémů ke konzultaci, se problematika knihovních systémů váže na situaci kolem přechodu i v dalším bodě: Co je pro přechod lepší? Tradiční, nebo open source knihovní systémy?

Z mého výzkumu vyplývá, že odpověď je někde na pomezí. Z rozhovorů je patrné, že v menších knihovnách vše stojí na systémových knihovnicích ochotných spravovat open source systém, pokud takového knihovníka nemají, jsou odkázány na milost vydavatelů. Ve větších knihovnách se zase potýkají s tím, že se systémoví knihovníci nedostanou do útrob systému, takže některé funkce nemůžou v systému ovlivnit.

Tento problém by se mohl vyřešit tím, že Ex Libris ukončuje vývoj Alephu a s verzí 24 plánuje vypustit instalační kódy. To by umožnilo systémovým knihovníkům dostat se do systému, na který jsou zvyklí jak oni, tak i ostatní knihovníci, od katalogizace až po výpůjční služby (Rozhovor s dotazovanou číslo 2, 2017). Možnost přizpůsobit systém nadcházejícím změnám by mohlo být pro budoucí přechody klíčovou výhodou. Otázkou, kterou musíme v nejbližší budoucnosti zodpovědět, je, jestli přejdeme na Almu (nový knihovní systém od Ex Libris, který podporuje propojená otevřená data), nebo budeme dále rozvíjet (nově) open source Aleph.

4.2.3.3 Katalogizace v soukromém sektoru

Jednou z posledních okrajových otázek, které jsem v rámci výzkumu pokládal, bylo, jestli by dotazované byly ochotny pracovat v katalogizační firmě v soukromém sektoru, kdyby se jim taková možnost nabídla, za lepší peníze než v knihovně.

Odpověď byla nepřekvapivě ano, ovšem jen za určitých podmínek (jaké by bylo platové ohodnocení, jak kvalitní by byly záznamy, které by instituce produkovala, jakou by měla instituce reputaci v knihovnické komunitě atd.). Nejzajímavěji se k tématu vyjádřila respondentka číslo 4: *„Kdyby se tam dělaly špatné záznamy, tak bych tam nechtěla být. I když možná by mě lákalo je to jako naučit. Ale kdyby to byla zase nějaká hodně špatná firma a já bych tam přišla a říkala jim tam, co mají dělat... No, jak říkám, záviselo by na recenzi, na hodnocení těch firem. A jak by vypadaly ty záznamy.“*

Závěr

Přechod na nová katalogizační pravidla byl vždy náročný proces, který rozhodně není jednorázovou záležitostí – naopak trvá několik let a jeho dozvuky v podobě hybridních záznamů z různých retrokatalogizací a přelévání dat nás budou provázet ještě mnoho let.

V teoretické části práce jsem shrnul historii a vývoj katalogizačních pravidel jak u nás, tak v zahraničí. Dotknul jsem se problémů, které s sebou přechod přinesl v zahraničí. V praktické části jsem za pomoci kvalitativních rozhovorů mapoval nejen dopad změny katalogizačních pravidel, ale i to, jak naši katalogizátoři změnu vnímají a jak si ve světle čerstvých zkušeností z přechodu představují budoucnost své profese.

Dle mého názoru z výzkumu vyplývá, že čeští katalogizátoři nejsou až tak neflexibilní, jak by se zdálo. Problémem je, že nevidí, jak by situace mohla být jiná. Málokdo z nich sleduje, jak se vyvíjí situace v zahraničí, spíše spoléhají na to, co jim řekne Národní knihovna. Myslím, že je třeba v budoucnu pořádat nejenom kurzy, kde se knihovníci naučí jak katalogizovat, ale i semináře, kde se dozví proč katalogizovat.

Cílem této práce bylo prozkoumat problematiku přechodu. Tento cíl nepovažuji za zcela splněný. Nepovažoval bych ho za splněný, ani kdyby na toto téma v našem prostředí existovalo deset odborných prací a ne pouze jedna. Skutečné zmapování přechodu na RDA a jeho dopadů na českou katalogizační praxi je úkol ještě na mnoho dalších let, obzvlášť když vezmeme v úvahu fakt, že pravidla RDA jsou, zejména v našem prostředí, stále v „plenkách“, alespoň co se jejich plného potenciálu týče. Dokud plně neproběhne změna na nový formát schopný pracovat s propojenými otevřenými daty a nevznikne knihovní systém, který by toho byl schopný plně využít, bude z RDA stále vidět pouhá špička ledovce.

Seznam použitých zdrojů

- 1 AACR2R/UNIMARC: *schválené české interpretace ke kapitolám 23 a 24 AACR2R : únor 2002*. Praha: Národní knihovna ČR, 2002. Standardizace. ISBN 80-705-0391-2.
- 2 AYRE, Lori Bowen. MARC Isn't Dying Fast Enough. *Collaborative Librarianship* [online]. 2014, 6(4), 175-177 [cit. 2017-07-19]. ISSN 19437528. Dostupné z: databáze EBSCO.
- 3 BORECKÝ, Jaromír. *Pravidla katalogu základního (lístkového abecedního seznamu jmenného) s dodatkem o popisu spisů drobných*. V Praze: Státní nakladatelství, 1925. Pravidla katalogisační pro státní vědecké knihovny.
- 4 CROSS, E., S. ANDREWS, T. GROVER, C. OLIVER a P. RIVA. In the company of my peers: Implementation of RDA in Canada. *Cataloging and Classification Quarterly* [online]. 2014, 52(6-7), 747-774 [cit. 2017-07-19]. DOI: 10.1080/01639374.2014.899535. ISSN 15444554. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/abs/10.1080/01639374.2014.899535>
- 5 ČERMÁK, Bohuslav. *Základové knihovnictví*. V Praze: F. Topič, 1893.
- 6 DANSKIN, Alan. RDA implementation and application: British Library. *O-bib. Das offene Bibliotheksjournal* [online]. 2014, 1(1), 187-191 [cit. 2017-07-19]. DOI: 10.5282/o-bib/2014H1S187-191. ISSN 2363-9814. Dostupné z: <https://www.obib.de/article/view/2014H1S187-191/1252>.
- 7 DVOŘÁKOVÁ, Helena. Co přinášejí změny katalogizačních pravidel a bibliografických formátů?: zamyšlení v souvislosti s přechodem na RDA nad dopady na knihovníky i uživatele. *Ikaros: elektronický časopis o informační společnosti* [online], 2015, 19(6) [cit. 2017-07-14]. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://ikaros.cz/co-prinaseji-zmeny-katalogizacnich-pravidel-a-bibliografickych-formatu>.
- 8 CHAPMAN, Ann. The Case of AACR2 Versus RDA. *Legal Information Management* [online]. 2010, 10(3), 210-213 [cit. 2017-07-03]. DOI: 10.1017/S1472669610000721. ISSN 14726696. Dostupné z: databáze EBSCO.
- 9 GLENNAN, Kathy, Bill LEONARD a Dave RESER. News from NARDAC. In: *RSC: RDA Steering Committee* [online]. 2017 [cit. 2017-07-13]. Dostupné z: http://www.rda-rsc.org/sites/all/files/News%20from%20NARDAC_updated.pdf.
- 10 Guide to Resource Description and Access (RDA). *CILIP: The library and information association* [online]. 2017 [cit. 2017-07-09].

- Dostupné z: <https://www.cilip.org.uk/about/projects-reviews/cilip-british-library-committee-resource-description-access-rda/guide-resource-description-access-rda>.
- 11 GORMAN, Michael. *RDA: THE COMING CATALOGUING DEBACLE* [online]. [cit. 2017-07-09]. Dostupné z: <http://www.slc.bc.ca/rda1007.pdf>.
  - 12 GORMAN, Michael. RDA: The Emperor's New Code. A brief Essay. *Italian Journal of Library* [online]. 2016, 7(2), 99-107 [cit. 2017-07-12]. ISSN 20381026. Dostupné z: databáze EBSCO.
  - 13 GORMAN, Michael a Pat ODDY. The Anglo-American Cataloguing Rules Second Edition: Their History and Principles. In: *International Conference on the Principles and Future Development of AACR Toronto, Canada, October 23-25, 1997*. [online]. 1997 [cit. 2017-07-09]. Dostupné z: http://epe.lac-bac.gc.ca/100/200/300/jsc_aacr/aacr_sec/r-aacr2e.pdf.
  - 14 HAGLER, Ronald Albert a R. A. HAGLER. Changes in cataloging codes. *Library Trends* [online]. 1977, 25, 603-623 [cit. 2017-07-18]. ISSN 0024-2594. Dostupné z: https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/8762/librarytrendsv25i3e_opt.pdf?sequence=2.
  - 15 HANFORD, D. A Look at How We Got Here: RDA Implementation at Central Connecticut State University. *Journal of Library Metadata* [online]. 2014, 14, 152 - 165 [cit. 2017-07-18]. DOI: 10.1080/19386389.2014.977725. ISSN 19375034. Dostupné z: databáze SCOPUS.
  - 16 HANSON, Eric a Bonnie PARKS. RDA Training and Implementation at the University of Chicago: An Interview with Christopher Cronin. *Serials Review* [online]. 2013, 39(2), 136-140 [cit. 2017-07-18]. DOI: 10.1016/j.serrev.2013.04.012. ISSN 00987913. Dostupné z: databáze EBSCO.
  - 17 Joint Steering Committee for Development of RDA: RDA: Resource Description and Access. *Joint Steering Committee for Development of RDA* [online]. 2014 [cit. 2017-07-09]. Dostupné z: <http://www.rda-jsc.org/archivedsite/rda.html>.
  - 18 KELLEY, Michael. U.S. Libraries Move to Adopt RDA Cataloging Code. *Library Journal* [online]. 2011, 136(14), 12-12 [cit. 2017-07-18]. ISSN 03630277. Dostupné z: databáze EBSCO.
  - 19 KELLEY, Steve. Recent Developments and Future Directions in RDA. *Technicalities* [online]. 2017, 37(3), 10-13 [cit. 2017-07-13]. ISSN 02720884. Dostupné z: databáze EBSCO.

- 20 LICHTENBERGOVÁ, Edita. Rozhovor na téma problematiky zavádění nových katalogizačních pravidel v českém prostředí. Praha 6.7.2017.
- 21 LICHTENBERGOVÁ, Edita a PŘIBYLOVÁ, Jarmila. RDA: změna katalogizačních pravidel v USA. *Ikaros* [online]. 2013, ročník 17, číslo 3 [cit. 2017-07-10]. urn:nbn:cz:ik-14056. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://ikaros.cz/node/14056>.
- 22 LISIUS, P.H. AACR2 to RDA: Is Knowledge of Both Needed during the Transition Period? *Cataloging and Classification Quarterly* [online]. 2015, 53(1), 40 - 70 [cit. 2017-07-10]. DOI: 10.1080/01639374.2014.927046. ISSN 1544-4554. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/abs/10.1080/01639374.2014.927046>.
- 23 MARC her words; an interview with Henriette Avram. *American Libraries* [online]. 1989, 20(9), 860-861 [cit. 2017-07-03]. ISSN 00029769.
- 24 MARTELL, Charles. War of AACR 2: victors or victims? *Journal of Academic Librarianship* [online]. 1981, 7, 4-8 [cit. 2017-07-18]. ISSN 00991333. Dostupné z: databáze EBSCO.
- 25 MOODLE pro hostování kurzů: Univerzita Karlova [online]. 2015 [cit. 2017-07-16]. Dostupné z: <http://dlk.cuni.cz/>.
- 26 NÁDVORNÍK, Miroslav. *Pravidla jmenného katalogu*. Vyd. 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969.
- 27 PARK, Jung-ran a Yuji TOSAKA. RDA Implementation and Training Issues across United States Academic Libraries: An In-Depth E-Mail Interview Study. *Journal of Education for Library and Information Science* [online]. 2015, 56(3), 252-266 [cit. 2017-07-18]. ISSN 07485786. Dostupné z: databáze EBSCO.
- 28 PŘIBYLOVÁ, Jarmila. Vývoj RDA a jejich prosazování ve světě. In: *Knihovny současnosti 2012: sborník z 20. konference, konané ve dnech 11.-13. září 2012 v areálu Univerzity Pardubice*. Ostrava: Sdružení knihoven ČR, 2012, s. 94-99. ISBN 978-80-86249-65-0. ISSN 1805-6962.
- 29 RSC: RDA Steering Committee [online]. 2016 [cit. 2017-07-09]. Dostupné z: <http://rda-rsc.org/>.
- 30 RDA Toolkit [online]. 2016 [cit. 2017-07-09]. Dostupné z: <http://www.rdatoolkit.org>.
- 31 RDA in Print. *RDA Toolkit* [online]. 2016 [cit. 2017-07-09]. Dostupné z: <http://www.rdatoolkit.org/rdaprint>.
- 32 REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha : Grada, 2009. S. 111-112.
- 33 SLABOCHOVÁ, Jitka. Vývoj katalogizačních pravidel v Československu (Česku) ve 20. a 21. století. *Vývoj katalogizačních pravidel v Československu (Česku) ve 20. a 21. století*

- / Jitka Slabochová ; vedoucí práce Barbora Drobíková ; oponent práce Anna Stöcklová [online]. 2006 [cit. 2017-07-13].
- 34 STOKLASOVÁ, Bohdana. Vývoj katalogizačních pravidel v České republice ve 20. století aneb marné vzdorování zahraničním vlivům. *Národní knihovna knihovnická revue* [online]. Praha: Národní knihovna, 1999, 10(2), 55-62 [cit. 2017-07-13]. ISSN 1214-0678. Dostupné z: <http://full.nkp.cz/nkkr/Nkkr9902/9902055.html>.
- 35 SUSAN R. MORRIS a BEACHER WIGGINS. Implementing RDA at the Library of Congress. *JLIS.it*, Vol 7, Iss 2, Pp 199-228 (2016) [online]. 2016, 7(2), 199-228 [cit. 2017-07-18]. DOI: 10.4403/jlis.it-11824. ISSN 2038-5366. Dostupné z: <https://www.jlis.it/article/download/11824/10921>.
- 36 TAYLOR, Arlene G. Implementing AACR and AACR2: A Personal Perspective and Lessons Learned. *Library Resources* [online]. 2012, 56(3), 122-126 [cit. 2017-07-18]. ISSN 00242527. Dostupné z: databáze EBSCO.
- 37 TAYYEB, Rashid. Implementing AACR2--A National Survey. *Canadian Library Journal* [online]. 1982, 39(6), 373-76 [cit. 2017-07-18]. Dostupné z: databáze EBSCO.
- 38 TENNANT, Roy. MARC must die. (Digital Libraries). *Library Journal* [online]. 2002, 127(17), 26-27 [cit. 2017-07-13]. ISSN 03630277. Dostupné z: databáze EBSCO.
- 39 Testing Resource Description and Access (RDA) Archives. *Library of Congress* [online]. 2017 [cit. 2017-07-09]. Dostupné z: http://www.loc.gov/aba/rda/rda_test_archives.html.
- 40 VODIČKOVÁ, Hana. *Hlavní rozdíly mezi AACR2R a stávající českou katalogizační praxí*. Praha: Národní knihovna České republiky, 1995. Standardizace. ISBN 80-705-0205-3.
- 41 Vyhledávání dotazů. In: *Odborné činnosti: Dotazy ke katalogizaci* [online]. 2000 [cit. 2017-07-16]. Dostupné z: <http://katdotaz.nkp.cz/hledej.phtml>.
- 42 WELSH, Anne a BATLEY, Sue. *Practical cataloguing: AACR, RDA and MARC21*. Chicago: Neal-Schuman Publishers, imprint of American Library Association, ©2012. xvi, 217 s. ISBN 978-1-55570-743-9.

Seznam grafů

Graf číslo 1 – Graf porovnávající čas nutný k vytvoření nového záznamu.....	16
Graf číslo 2 – Graf učící křivky RDA.....	16
Graf číslo 3 – Graf porovnávající čas nutný k opravě existujícího záznamu.....	17
Graf číslo 4 – Změny v katalogizačních pravidlech v USA od roku 1908.....	26

Seznam obrázků

Obrázek číslo 1 – AACR2 Tričko Arlene G. Taylor.....	25
Obrázek číslo 2 – Moodle s kurzy Národní knihovny.....	35
Obrázek číslo 3 – Zeptej se knihovny.....	42

Seznam tabulek

Tabulka číslo 1 – Seznam dotazovaných	30
---	----